

SOCIOLOGIJA = veda o družbi

DRUŽBA = celota medčloveških odnosov. Govorimo o dveh vidikih družbe: o sestavljenosti ter spremenjanju družbe (struktura in dinamika družbe). Izraz struktura pomeni, da je pojav sestavljen, zgrajen, in da med elementi obstajajo relativno trajna razmerja.

ODNOS = način ravnanja $R \subset \Sigma (a, \dots, n)$, $(A:B)$ VLOGA

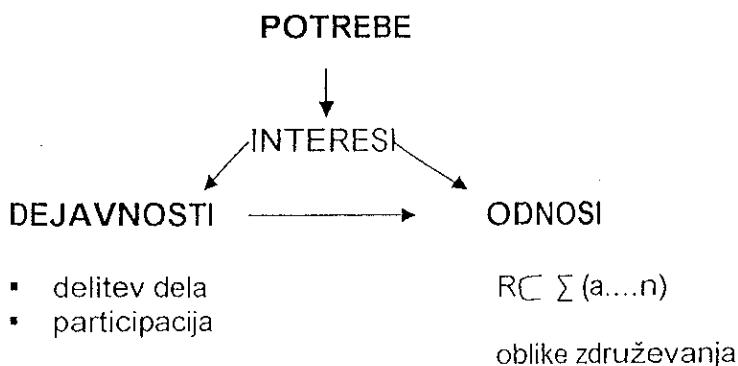
Odnose lahko opazujemo v najmanjši obliki združevanja ljudi (skupina) ali pa v najširši obliki (globalna družba). Za sociologijo so pomembni odnosi, ki se ponavljajo, ki so relativno trajni. To ponavljanje se lahko simbolno izrazi: R (relacija, družbeni odnos) vsebuje vsoto ravnanj od a do n-tega ravnanja posameznikov. Posameznika A in B nastopata v odnosu kot nosilca določene vloge. Ko prevzamemo neko vlogo, so osnovna pravila o igranju te vloge že napisana – vloga je normativno oblikovano, družbeno pričakovano vedenje ljudi. Vsebina neke vloge je pravno omejena s pr. normami, običaji.... V množico odnosov vstopamo kot nosilci oziroma »igralcic« različnih vlog.

PRAVNI ODNOS: Pravni odnosi so del družbenih odnosov. Značilnosti pravnega odnosa: to vedenje je zapisano v pravni normi. Pravna norma pove dejansko vedenje in ravnanje. Družbeni odnosi so predmet preučevanja obče sociologije, pravni odnosi pa sociologije prava. Pravne norme NE urejajo vseh odnosov, le pravne! Odnos je osnovni element, gradnik katerekoli oblike združevanja.

- *Zakaj ljudje vzpostavljamo te družbene odnose?* Zaradi zadovoljevanja POTREB. Ločimo različne potrebe, ena od delitev (Maslow):

POTREBE:

- Sekundarne:
  - samouresničitev
  - samozavedanje
- Osnovne potrebe:
  - varnost
  - pripadnost
  - fiziološke potrebe

INTERESI = zunanji izrazi potreb. Interesi podpirajo našo družbeno aktivnost.

1

(
)

(
)

(
)

Fiziološke potrebe so npr. hrana, pijača... in morajo biti zadovoljene za življenje. Pripadnost in varnost sta potrebi, ki morata biti zadovoljeni v prvih letih človekovega življenja – človek mora takrat biti v družbi, kasneje pa se lahko osami. To je pogoj za socialno antropogenezo; v teh letih se človeku razvije abstraktno mišljenje.

MOTIVI za vzpostavljanje DEJAVNOSTI, aktivnosti: preživetje (delo, potreba po dokazovanju, samouresničitvi).

- *Kaj so osnovne prvine oblik združevanja?*

Potrebe, interesi, dejavnosti, družbeni odnosi – elementi, ki sestavljajo različne oblike združevanja (od skupine do globalne družbe).

BISTVENE PRVINE STRUKTURE OBLIK ZDRUŽEVANJA

- potrebe
- interesi
- dejavnosti
- odnosi

Dejavnosti privedejo do procesov delitve dela in participacije, odnosi pa do oblik združevanja.

Opravila, potrebna za zadovoljevanje potreb in interesov, so razdeljena. Vzrok za delitev dela so potrebe, posledica pa različni poklici, poklicne družbe, poklicni sloji. Delitev dela je VZROK (neodvisna spremenljivka), razdeljenost družbe pa POSLEDICA (odvisna spremenljivka).

DELITEV DELA

- naravna: delitev dela po spolu, starosti, fizičnih sposobnostih
- zgodovinska: delitve človeških skupnosti, rodov, plemen (živinoreja, poljedelstvo, obrt, trgovina, lov...)
- umsko/fizično delo: zgodovinsko pogojena delitev; delo v materialni proizvodnji je bilo včasih predvsem fizično, upravljanje države, organizacije itd. pa izrazito umsko delo; danes ta delitev stopa v ozadje (fizična opravila opravljajo stroji)
- sektorska: razvoj družbe, delitev na 4 sektorje (1. neposredno učinkovanje na naravo, 2. industrija, 3. storitve, trgovina, obrt, bančništvo, 4. znanost, kultura, šolstvo, varnost)
- tehnična: razdeljenost opravil za izdelavo posameznega izdelka, Marx – odtujitev dela
- materialna, duhovna produkcija: rezultat v materialni sferi, spremenjen del narave; duhovna produkcija – produkcija idej (preko simbolov, črk, slik jih je treba materializirati, da se jih posreduje drugim); ta delitev je še vedno pomembna

PARTICIPACIJA = udeležba v neki dejavnosti/neki obliki združevanja

- formalna: urejena s pravili, zakoni, listinami
- politična: delovanje države, oblasti
- institucionalna: udeležba glede na področje (ekon., vzgojnoizobr., pol., kult.)
- neformalna: prosti čas
- samoupravna: udeležba v občni skupnosti, na univerzi itd.

OBLIKE ZDRUŽEVANJA

- skupine: najmanjša oblika, tvorita jo že dva človeka, med katerima obstaja družbeni odnos
- skupnost: ločimo lokalne (pomemben je kraj) in nacionalne (različne narodnosti)
- sloji: delitev ljudi glede na izobrazbo, ugled, družbeno moč, premoženje
- globalna družba: najširša oblika družbenih odnosov, ki pa je še vedno obstoječa; odnosi pri njej so si tako podobni, da jo štejemo za SISTEM; v njej lahko zadovoljimo vse bistvene potrebe, interes; primer: nacionalno organizirana država, EU
- civilna družba: sfera pluralizma različnih interesov, sfera religije, športa, kulture; področja, ki NISO državno organizirana (svobodna področja)
- država

Te mreže vzajemnih odnosov (oblike združevanja) imenujemo tudi: krogi, modeli, vzorci, paralelogrami dr. odnosov.

SOCIOLOŠKA RAZISKAVA IN METODOLOGIJA

Po čem se socioološko spoznanje razlikuje od drugih in formacij v družbi? Seciološko spoznanje pridobljeno po posebnem raziskovalnem postopku s pomočjo posebnih raziskovalnih metod. Take informacije so bolj zanesljive, natančne.

FAZE SOCIOLOŠKE RAZISKAVE

1. opredelitev PROBLEMA
2. postavljanje HIPOTEZ
3. izbor in uporaba METOD
4. preverjanje hipotez in predstavitev poročila; UGOTOVITVE

PROBLEM

Pri problemu moramo upoštevati več korakov, stopenj:

- a.) Udeleženci: Udeleženci raziskave vplivajo na to, kaj je izbrano kot raziskovalni problem: Osnovni trije udeleženci so:

NAROČNIK ← → RAZISKOVALEC ← → RAZISKOVANEC

Med njimi so razmerja; imajo različne naloge:

- Naročnik: opredeli raziskovalni problem; daje denar; pogosto pove, kakšne rezultate želi; hoče imeti problem potrjen z raziskavo
- Raziskovalec: poseže v družbene procese pri raziskovanju (npr. slovenske družine)

- b.) Definicije: Ločimo več vrst definicij:

DENOTATIVNE IN KONOTATIVNE:

Denotativne zajemajo vse pomembne lastnosti nekega pojava, konotativne pa zajemajo le bistvene značilnosti oz. funkcije pojava.

STRUKTURNE IN FUNKCIONALNE:

Strukturne pojave opredelijo glede na njegove sestavne dele, funkcionalne pa glede na njegovo vlogo v družbi.

OPERACIONALNE:

Operacionalne definicije veljajo za posamično, konkretno raziskavo; nimajo ambicije biti vsesplošno sprejemljive (npr. družino lahko enkrat razumemo kot starši + otroci, drugič starši + otroci + stari starši...). Opredeliti moramo ključne pojme. To je torej opredelitev nekega pojava, ki je veljavna le za tisto raziskavo.

c.) Merski postopki: Tu gledamo več elementov:

- VELJAVNOST: merski postopki morajo biti čim bolj veljavni, kar pomeni, da rezultati ustrezajo realnosti
- ZANESLJIVOST: če raziskavo ponavljamo v nespremenjenih okoliščinah, dobimo enak rezultat
- NATANČNOST: odvisno, koliko stopenj imajo lestvice (npr. osnovna šola, srednja šola, višje in visoke šole)

d.) Raziskave:

EKSPLORATIVNE in LONGITUDINALNE:

Eksplorativne so pilotske študije, začetne raziskave le za boljšo osvetlitev problema. So enkratne, kratkotrajne, le uvod v prave družboslovne raziskave (longitudinalne). Longitudinalne raziskave pa se izvaja dolgo časa, skozi daljše obdobje – nato primerjamo rezultate.

HIPOTEZE

Hipoteze usmerjajo celotno raziskavo, reba jih je potrditi.

IZVOR hipoteze:

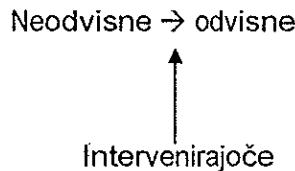
- teorija
- izkustvo
- norme
- intuicija

Najprej je že izoblikovana teorija – vir, iz katerega potegnemo hipoteze. Hipoteze lahko izhajajo iz izkustva (dosedanje izkušnje), izvor hipotez so lahko norme (pravne, moralne, navade, običaji..). Včasih je izvor intuicija, navdih.

VRSTE HIPOTEZ:

- H (+, -): Hipoteza o obstoju pojava (ne terja nadaljnega raziskovanja; npr. V Sloveniji je sloj revnih prebivalcev)
- H (<,>): Hipoteza o velikosti pojava (glede na neko povprečje itd. npr.: velika/majhna revščina)
- H1-H2: Hipoteza o zvezah med pojavi (npr. obstaja povezava med brezposelnostjo in revščino)
- H1 → H2: Hipoteza o vzročnih zvezah med pojavi (en pojav vpliva na drugega, eden je vzrok, drug pa posledica; npr. brezposelnost je vzrok za revščino)

Te hipoteze je nato treba prevesti v VARIABLE oz. SPREMENLJIVKE – spremenljivke lastnosti družbenih pojavov. Ločimo:

Neodvisne variable vzamemo kot vzrok, odvisne pa kot posledico. Primer: brezposelnost je neodvisna spremenljivka, posledica pa je sloj revnega prebivalstva (odvisna spremenljivka). Lahko pa tudi obratno: revščina povzroča večjo stopnjo brezposelnosti. To opredelimo na začetku raziksave. Intervenirajoče spremenljivke vplivajo na nek pojav v večjem/manjšem obsegu (okolje, družba..)

METODE

Ko opredelimo hipoteze, izberemo metode (načine poti), s katerimi preverjamo te hipoteze. Metodologija je veda o pojavih. Sociološke metode delimo na:

- splošne
- posebne (sociološke)

A.) **SPLOŠNE METODE** se ne razlikujejo po posameznih področjih znanosti. Ločimo:

- DIALEKTIČNA (zakonitosti + kategorije) (osnovni pristop k proučevanju dr. pojavov):
  - i. zgodovinska metoda
  - ii. primerjalna metoda
  - iii. statistična metoda
- INDUKTIVNA (sklepanje iz posamičnega na splošno)
- DEDUKTIVNA (manj običajna; sklepanje iz splošnega na posamično)
- ANALIZA (razčlenjevanje pojmov)
- SINTEZA (pojav kot celota)
- AKSIOLOŠKA (proučevanje pr. vrednote)
- DOGMATSKA (proučuje pravne norme, pr. pravila)

Dialektična metoda: pristop, ki vidi v družbi, naravi stalno spremenjanje. Enakost je navidezna, znotraj pa je nasprotje. Hegel formulira 3 dialektične zakone:

1. enotnost in boj nasprotij
2. prehod kvantitete v kvaliteto
3. negacija negacije

Analitična metoda: razstavljanje, razčlenjevanje do dr. odnosa; vodi v pozitivizem.
Sintetična metoda vodi v dogmatičnost.

Nobena od teh dveh strani (pozitivizem, dogmatičnost) ni dobra – pretiravanje z analitično oz. sintetično metodo!

B.) **POSEBNE (SOCIOLOŠKE) METODE:**

▪ opazovanje ▪ anketa ▪ intervju ▪ case study	▪ analiza vsebine ▪ eksperiment ▪ sociometrija

OPAZOVANJE = zaznavanje družbenega vedenja in ravnanja ljudi v različnih oblikah združevanja neposredno s čutili. Beležimo celotno dogajanje ali posamezne segmente dogajanja.

Pri opazovanju razlikujemo:

- skrito/odkrito
- z udeležbo/brez udeležbe
- strukturirano/nestrukturirano

Navadno začnemo z nestrukturiranim opazovanjem = opazujemo pojav kot celoto, v vseh njegovih značilnostih (za oblikovanje denotativnih definicij). Tako sploh ugotovimo, kaj so problemi v neki družbi.

Če pa opazujemo le en del, če opazujemo s hipotezo, je to strukturirano opazovanje. Tu se osredotočimo le na nek vidik pojava.

Pri opazovanju z udeležbo je raziskovalec sam sestavni del pojava, ki ga raziskuje (subjekt = objekt). To je bolj pristransko in težko izvedljivo. Pri opazovanju brez udeležbe pa npr. inštitut raziskuje od zunaj (subjekt ni objekt).

Če subjekt raziskave ve, da je opazovan, je to odkrito opazovanje, v nasprotnem primeru pa skrito.

ANKETA = zelo pogosto uporabljena in tudi zlorabljenega. Je izrazito subjektivna. Ljudje odgovarjajo prostovoljno – respondent se prosto odloča za odgovarjanje. Vprašanja so običajno:

- Kaj ve respondent?
- Kakšna so njegova prepričanja in pričakovanja?
- Kakšni so občutki, potrebe?
- Kaj dela (je delal)?
- Kakšni so razlogi?

Anketar postavi vprašanje, respondent da odgovor.

Vprašalnik ima lahko vprašanja različnih tipov:

- odprta vprašanja (prosto odgovarjamo na vprašanja)
- zaprta vprašanja (navedeni so možni odgovori)
- kombinacija

Vprašalniki so večinoma zaprtega tipa, ker so tako bolj racionalni, tabeliranje je lažje. Najbolj zanesljiva anketa pa vključuje terensko raziskovanje in vnaprej pripravljene odgovore.

ANKETA	INTERVJU
makro soc. instrument (sprašujemo veliko število ljudi)	mikro soc. instrument (sprašujemo manjše število ljudi)
množični pojavi	posamični pojavi
ekstenzivno	Intenzivno
bolj strukturirano	manj strukturirano

CASE STUDY = študij posamičnega primera

ANALIZA VSEBINE SEKUNDARNEGA GRADIVA= proučujemo gradivo, ki sprva ne nastane za raziskovalne namene, a ga nato za to uporabimo.

- Časopisi

identiteta	1998	1999
sodnika	10%	32%
tožilca in zapovednika	2%	40%

- Zapisniki sej parlamenta
Proces sprejemanja zakonov.

- Sodbe, odločbe
Politika kaznovanja.

- Beletristika, biografije
Cankar: Hlapci, Hlapec Jernej
Bajt: Dósje Berman

EKSPERIMENT: Eksperiment (poskus, preizkus) je zelo uspešna metoda v znanosti, ni pa najbolj zanesljiva metoda v družboslovju nasploh. Uporaben je s številnimi omejitvami; njegova uporaba je vezana na določene predpostavke, zlasti za pravni eksperiment potrebujemo določene predpostavke: imeti moramo eksperimentalno in kontrolno skupino (dve družbeni stanji, v daljšem časovnem obdobju popolnoma enaki – razlika je le v enem delčku). V mikrosociologiji lahko eksperiment uporabljamo pod pogoji:

- Objekt raziskovanja je obveščen
- Eksperiment traja določen čas in ima ustrezna sredstva
- Dve dužbeni stanji (enaki, razlika le v tisti variabli, ki jo vnesemo v eksperimentalno situacijo)

Pri eksperimentu nam težave povzroča kontrolna situacija: težko jo je doseči, težko obdržimo vse pogoje nespremenjene, enake. To je PRAVI EKSPERIMENT, večkrat pa se opravi tudi v obliki TESTA. Tu imamo eksperimentalno situacijo, ni pa kontrolne. To je predhodni preizkus neke rešitve (npr. devetletne OŠ).

Test je bolj uporaben; to je predhodna preizkušnja, testiranje, preden to razširimo na celotno družbo.

NEHOTENI EKSPERIMENT: Tu ni niti eksperimentalne niti kontrolne situacije posebej izbrane; to je zato služajni eksperiment. Primer: volčji otroci. Takšni dogodki niso načrtovani; takšnih situacij sploh ne smemo vzpostaviti; se pa zgodijo kar same.

	KONTROLNA SKUPINA	EKSPEIMENTALNA S.
PRAVI EKSPERIMENT	JA	JA
TEST	JA	NE
NEHOTENI EKSPERIMENT	NE	NE

Od teh treh vrst je v družboslovju še najbolj uporaben test, ani zanesljiv – ugotavljamo s ponavljanjem, eksperiment sloni na primerjavi.

SOCIOMETRIJA: Bolj uporabna kot eksperiment je v sociologiji sociometrija = merjenje intenzivnosti in števila družbenih odnosov. V širšem pomenu je to vsakršno merjenje, kvantificiranje, v ožjem pomenu pa je to metoda, pri kateri merimo število odnosov (dejanskih ali željenih).

SOCIOMETRIJA – LESTVICE:

Sprašujemo ljudi, s kom se družijo ali pa bi se žeeli družiti.

Skica sociogram:

Nominalna lestvica:

A = 0
B = 3
C = 1
D = 0
E = 1
F = 1

Ordinalna lestvica:

B = 3
F, C, E = 1
A, D = 0

Intervalna lestvica:

3
2
1
0

- Nominalna lestvica: kaže, kolikšen je obseg priljubljenosti posameznikov v neki skupini (brez vrstnega reda rezultatov, le našteto)
- Ordinarna lestvica: nominalno lestvico uredimo po vrstnem redu (od največjega do najmanjšega rezultata)
- Intervalna lestvica: nastane, če so med posameznimi sestavinami lestvice ENAKE razdalje; naša prvotna lestvica NI intervalna
- Racio lestvica: ima lahko tudi absolutno ničlo...

EMPIRIČNA RAZISKAVA = raziskava konkretnega družbenega pojava. Iz takih raziskav, ki se tičejo posameznega, lahko delamo pospolitve:

- Posebne sociologije (horizontalno presekajo globalno družbo)
- Teorije srednjega dometa (teorija družbene moči, odločanja; na nivoju posebnega; vertikalno presekajo globalno družbo)

Če iz tega iščemo še skupne ugotovitve, dobimo socioološko paradigm.

OBČA SOCIOLOŠKA TEORIJA (PARADIGMA)

- = pojmi, definicije...
- = zakonitosti, hipoteze, modeli....

TEORIJE SREDNJEGA DOMETA

POSEBNE SOCIOLOGIJE

EMPIRIČNE RAZISKAVE

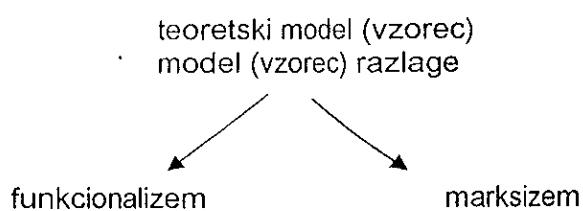
Obča soc. paradiigma je sestavljena; Sestavine so: pojmi, definicije, zakonitosti, hipoteze in modeli. Predstavljamo si jo kot mrežo.

Pretiravanje: Če imamo v sociologiji le obča soc. paradiigma in je ne preverjamo v praksi, je ta sociologija DOGMATSKA. Če pa delamo le empirične raziskave brez zaključkov in posplošitev, je POZITIVISTIČNA.

Socioološka paradiigma = šola, smer v sociologiji, nek teoretski model/vzorec razlage.

Imamo dve osnovni soc. paradiigmi:

- marksizem
- funkcionalizem

1. mehanizmem (Comte), biologizem (Spencer), psihologizem (nivo zavesti Dirkheim), sistemska teorija, behaviorizem, simbolični interakcionizem, mikro-makro sociologija

Kuhn in Merton sta imela različen odnos do soc. paradiigne:

Kuhn: Zanj vsaka doba predstavlja novo postavljeno paradiigma iz ničle (načelo diskontinuitete).

Merton: On zagovarja kontinuiteto – paradiigne se nadaljujejo in nadgrajujejo; znanje se kopči, prenaša v nove paradiigne. Te paradiigne nastajajo zvezno.

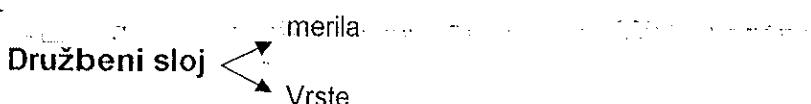
DRUŽBENA SLOJEVITOST (SOCIALNA STRATIFIKACIJA)

Govorimo o slojih in razredih. Družbena slojevitost kaže razlike med ljudmi, je v nasprotju z idealom enakosti. Pravna enakost pred zakonom se razlikuje od ekonomske, politične, socialne enakosti – ljudje v družbi smo si neenaki glede 5 meril slojevitosti:

SPLOŠNA (UNIVERZALNA) MERILA DRUŽBENE SLOJEVITOSTI:

1. premoženje
2. poklic
3. izobrazba
4. količina družbene moći
5. družbeni ugled, status

Teh 5 okoliščin je pomembnih za celotno globalno družbo. DRUŽBENI SLOJ – množina ljudi, ki imajo katero od petih meril slojevitosti podano v podobnem obsegu.

Druga merila so: družinski izvor, teritorialni izvor, religiozna pripadnost... – to ni več pomembno za globalno družbo (kažejo statusni simboli).

UGLED = subjektivno merilo (statusni simboli = zunanji znaki, ki kažejo pripadnost nekemu sloju).

MOBILNOST	- vrste
	- vzroki
	- dejavniki

Navzven se te statusne simbole vidi pri vsakem od meril kot:

2. premoženje: avto, golf
3. poklic: uniforme
4. izobrazna: način obnašanja, komuniciranja
5. količina družbene moći: navzven ni tako razvidna
6. družbeni ugled, status: skozi javno mnenje, intervjuji

3 elementi, ki ustvarjajo predstave o slojevitosti:

- A.) stiki z drugimi ljudmi (tudi statusni simboli)
- B.) lastne izkušnje
- C.) mediji

3 skupne značilnosti meril slojevitosti so:

- A.) zadovoljujejo neko človekovo potrebo
- B.) večina ljudi je zainteresiranih za njihovo pridobitev v čim večji meri (veliko premoženja, ugleda, visoka izobrazba...)
- C.) so dana v omejenih količinah

Merila slojevitosti delimo na:

1. DELITEV:

- Pridobljena merila slojevitosti: za njih se moramo sami potruditi (izobrazba, poklic..)
- Pripisana merila slojevitosti: dana z rojstvom, brez naše aktivnosti (podedovano premoženje, spol..)

2. DELITEV:

- Univerzalna merila slojevitosti: 5 splošnih pravil
- Pridružena merila slojevitosti: religija, družinski izvor, teritorialni izvor, spol

Izobrazba:

Prikaz deležev osnoyne, srednje in visoke izobrazbe v Sloveniji:

Podatki za 2001 (nad 15 let):

VIŠJI: 206 000 (magistri, doktorji
visoka, višja strokovna
višja)

SREDNJI: 920 000 (splošna, strokovna, poklicna)

$\Delta, \% = \text{oblika}$
 $\sum \downarrow = \text{višina}$

OS: 543 000 (1-3 razred
4-7 razred
končana)

OBLIKA SLOJEVITOSTI = delež in število slojev v družbi

VIŠINA SLOJEVITOSTI = vsota razdalj med sloji

Merimo po številu odnosov med pripadniki različnih slojev – če se veliko družijo, je majhna družbena razdalja in s tem majhna višina slojevitosti. Če pa ni stikov, odnosov, komuniciranja, so velike razdalje (soc. distanca) in višina slojevitosti je velika.

Vsakega od teh slojev lahko razčlenujemo še naprej (npr. srednja šola: 2, 3, 4-letna)

MERILA SLOJEVITOSTI = okoliščine, zaradi katerih se ljudje delijo v sloje; osnovne vrste slojev delimo po 5 merilih (premoženski, poklicni...)

PRISTOPI K SLOJEVITOSTI:

Marksistična razлага da drugačne ugotovitve kot funkcionalistična razлага – RAZLIKE!

Stratifikacija:

MARKSIZEM	FUNKCIONALIZEM
objektivna	subjektivna
prehodno	trajno
razred	sloj
premoženje	status (ugled)
konfliktno, razdiralno	integralno, koristno

Marksizem: Razlike med sloji so tu prehodne narave, govorijo o družbenih razredih. V ospredju je premoženje kot glavni VIR razlik med ljudmi. Marksistični pogled na slojevitost je kompleksen (slojevitost vodi do spopadov, konfliktov v družbi, družbenih revolucij...).

Funkcionalizem: Slojevitost je trajen pojav. Bolj poudarjajo statusne sloje: govorijo o statusu, ugledu ljudi v družbi. Funkcionalistična razlaga pravi, da so razlike med ljudmi integrativne – koristne, združevalne.

Napaka obeh razlag: enostranost obeh paradigm; izpostavlja le en vidik slojevitosti. Marksizem izpostavlja premoženje – osnovni izvor razlik med ljudmi je neenakomerna porazdelitev premoženja oz. produkcijskih sredstev. Lastništvo je osnovni vzrok za pojav slojev, ki jih Marx imenuje družbeni razredi. Razredi se med seboj razlikujejo po lastništvu produkcijskih sredstev (eni jih imajo, drugi pa ne). To je objektivnen pristop, saj te podatke preberemo v knjigah.

Subjektiven pristop pa je: ljudi sprašuješ, v kateri sloj uvrščajo sebe, sodelavce, sosede...

SESTAVINE DRUŽBENEGA RAZREDA (MARX)

- ekonomski eksistenčni razmere
- način življenja
- interesi
- izobrazba
- sovražni (antagonistični) odnos

Marx deli predrazredno, razredno in brezrazredno družbo. Njegova vizija je odprava lastnine in vzpostavitev enakosti. Funkcionalizem pa izpostavlja ugled ljudi – različna opravila; nekatera so za družbo pomembnejša, zato so bolje plačana (višji sloji).

Razlike med ljudmi morajo nujno obstajati; to je nujna sestavina družbenega obstoja. Po funkcionalizmu neenakost izvira iz delitve dela. Napaka funkcionalizma je izpostavljanje le vidika statusne razslojenosti.

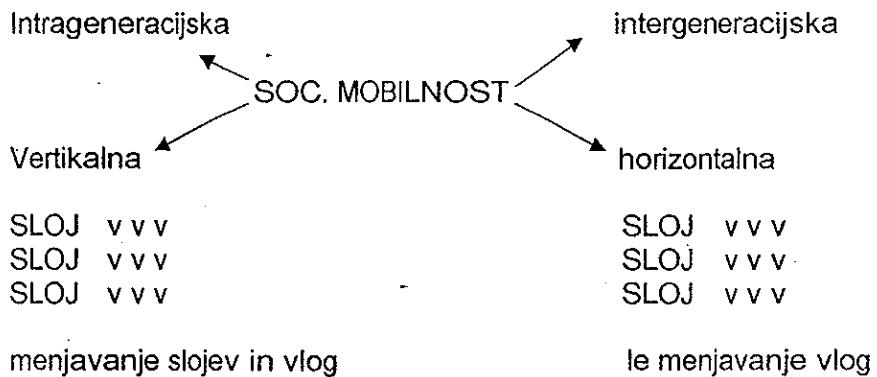
WEBER (začetek 20. stol.) pravi, da je treba na slojevitost družbe gledati pluralistično:

- gospodarstvo → družbeni razredi
- družbeni igled → statusni sloji
- družbena moč → politične stranke

Socialna mobilnost (družbena gibljivost)

Socialna mobilnost je posledica tega, da posameznik pripada več položajem – ljudje menjajo soc. položaje oz. sloje, ki jim pripadajo. Ta menjava družbenih vlog oz. družbenih slojev pomeni družbeno gibljivost.

- Vertikalna soc. mobilnost = premikanje posameznikov ali celih dr. skupin iz enega v drug
- Horizontalna soc. mobilnost = premikanje posameznikov ali dr. skupin znotraj istega sloja (zamenjaš vlogo v istem sloju)

- Socialna promocija = družbeno napredovanje; premikanje v drug sloj v smeri navzgor
- Socialna degradacija = premikanje v smeri navzdol

SLKADNOST VLOG = nekdo je po več merilih slojevitosti v istem sloju. Če sloje menjavaš, vloge niso skladne. Primer: Univerzitetni profesor je v višjem izobraževalnem sloju, srednjem premoženjskem sloju in nižjem sloju po pol. moči – torej je v mobilnem stanju, neskladnost položajev (po enem kriteriju je v višjem sloju, po drugem v srednjem, po tretjem pa v nižjem). Skladnost položajev pa je npr. pri predsedniku države; po vseh treh merilih je v višjem sloju.

- Intrageneracijska mobilnost = prehajanje posameznikov med sloji oz. vlogami znotraj iste generacije (učenec, dijak, študent, univ. dipl. pravnik).
- Intergeneracijska mobilnost = primerjaš svoj današnji položaj z vlogami staršev in starih staršev, kaže se soc. izvor posameznika

Dejavniki
MOBILNOSTI
Sredstva

Razlika med dejavniki in sredstvi mobilnosti je pomembna, da ločimo vzroke mobilnosti.

- Dejavniki mobilnosti = aktivirana merila slojevitosti (premoženje izobrazba)
- Sredstva mobilnosti = okolištine, institucije, organizacije, ki mobilnost omogočajo.
Sredstvo mobilnosti je lahko šola – to izobrazbo pridobиваš le z vključitvijo v šolski sistem.
Šolski sistem omogoča mobilnost; družbeno napredovanje.

MOBILNOST : MIGRACIJA

družbeni   fizični

PROSTOR

Povezanost: Imigracija iz držav bivše Jugoslavije povzroči premik v nižji sloj. Če izgubiš službo, greš drugam iskat delo.

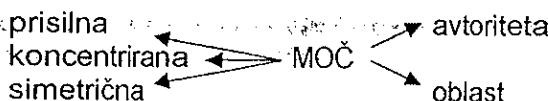
Glavna dejavnika mobilnosti sta izobraževanje in poklic, sredstvo mobilnosti pa izobraževanje in različna ureditev poklicev. Slednja lahko izhaja iz splošne zakonodaje ali pa

je delitev na navadne, enostavne poklice ter profesije (bolj zahtevne poklice). Profesije pomenijo mobilnost, izražajo se skozi strokovne naslove (npr. pri pravnikih, zdravnikih). Tu gre za dolgotrajno izobraževanje, višji ugled, višje dohodke. Ti poklici so pravno regulirani, naslovi pa se različno pišejo:

- strokovni naslov: ZA imenom in priimkom
- znanstveni naslov (magister doktor znanosti): PRED imenom in priimkom
- naziv »profesor«: ZA (osnovno- in srednješolski), PRED (univerzitetni)
- nazivi izrednih profesorjev: PRED

DRUŽBENA MOČ (151-204)

Družbena moč je merilo slojevitosti, pomemben pojav v družbi, še posebno za pravno sfero (za pr. norme je značilna prisilna narava).

Opredelitev dr. moči je več; v sociologiji soglašajo, da je najboljša WEBROVA, ki pravi: Družbena moč je možnost uveljaviti svojo voljo in interesе nasproti drugim, tudi proti njihovi volji in po potrebi z uporabo prisilnih sredstev (lahko tudi pozitivne sankcije).

Razlikujemo:

- a) Prisilna dr. moč = povezana z negat. sankcijami (= pr. sankcije)
Povračilna dr. moč = povezana s pozit. sankcijami (nagrade, priznanja...)
- b) Koncentrirana dr. moč
Dekoncentrirana dr. moč
- c) Simetrična dr. moč
Nesimetrična dr. moč

DRUŽBENA MOČ = možnost odločanja o ravnanju drugega; proti volji drugega (z uporabo prisilnih sredstev ali pa sredstev nagajevanja)

Družbena moč se pojavlja v dveh oblikah: kot AVTORITETA in OBLAST! Razlikovanje: če so odnosi moči urejeni z družbenimi nepravnimi normami, govorimo o avtoriteti. Ko pa so urejeni s pravnimi normami, je to oblast.

KONCENTRIRANA DR. MOČ	ZADEVE	DEKONCENTRIRANA DR. MOČ
a) Raznovrstne b) Malo c) Raznovrstna d) Velikokrat	ZADEVE OSEBKOV SREDSTVA PONOVICEV	istovrstne veliko istovrstna manjkrat
Nesimetrična Odloča A Izvršuje B	menjava v različnih obdobjih	simetrična A,B A + B B,A A + B

Pri nesimetrični dr. moči ena sran (npr. diktator) le odloča (ali pa pretežno odloča – drž. zbor), druga pa le izvršuje te odločitve (državljeni). Pri simetrični dr. moči pa se enakomerno izmenjujeta oba subjekta.

ODLOČANJE

MOČ → ODLOČANJE

- **Sestavine odločanja:**
  - subjekt (drž. zbor)
  - objekt (državljeni)
  - okoliščine
- **Faze odločanja:**
  - sprožitev problema
  - podatki
  - variante (predlogi) – več predlogov!
  - razpravljanje
  - izbira (odločitev)
  - izvrševanje
  - kontrola
- **Razmerja:**
  - + : podpiraš odločitev
  - ++ : dejavno podpiraš
  - - : nasprotuješ
  - -- : dejavno nasprotuješ

Pasivno pomeni, da npr. pri volitvah prečrtaš vse ali nobenega, dejavno pa pomeni, da prepričuješ tudi druge.

Le 4 subjekti lahko predlagajo zakon:

- vlada
- vsak poslanec
- drž. svet
- 5000 volilcev (zelo redko)

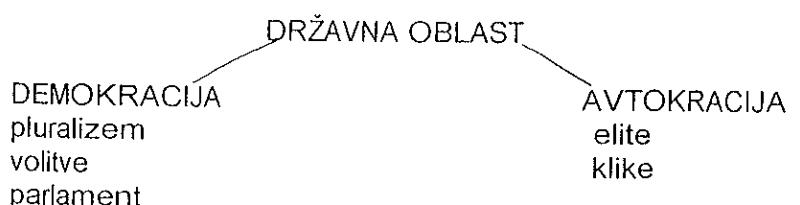
▪ **Proces dr. odločanja in zakonodajni postopek:**

1. sprožitev problema
  - zakonodajna iniciativa (vlada, poslanci, volilci, drž. svet)
2. zbiranje podatkov
  - uvod predloga zakona (razlogi, cilji, načela, posledice)
3. variantni predlogi, alternative
  - členi, obrazložitev
4. razpravljanje in vrednotenje
  - obravnava predloga zakona:
    - splošna razprava, 1. obravnava
    - členi, amandmaji, 2. obravnava
    - zakon kot celota, 3. obravnava
  - delovno telo - PLENUM
5. sprejem odločitve
  - glasovanje o zakonu
6. izvrševanje odločitve
  - promulgacija, publikacija zakona, podzakonski akti, posamični akti, materialni viri subjektov

Poznamo DEJANSKO in FORMALNO odločanje. To je razlikovanje med resničnim, pravim (dejanskim) odločanjem in zgolj formalnim (=odločanje o že odločenem: ni alternativ; le z neko gesto potrdiš). Posledice formalnega odločanja: zamegljena odgovornost, tako odločanje je neracionalno in je zgolj navidezna demokracija – ljudje izgubljajo motiv za sodelovanje pri odločanju.

POLITIČNA ORGANIZACIJA DRUŽBE

V središče postavljamo državo in z njo povezane politične stranke.

POL. STRANKE

Dvostrankarski sistem

večstrankarski sistem

BIROKRATSKA ORGANIZACIJA (Weber)

Pri avtokraciji imamo elite, ki javno in uradno razglašajo, da oblast ne izvira iz ljudstva, ampak iz posebnih lastnosti voditeljev ali pa od Boga. To je razglasjanje vladarja samega za boga ali ugotovitev, da ima vladar posebne lastnosti.

Znotraj demokracije se lahko pojavijo avtokratični elementi, ko obstaja PASIVNA MNOŽIČNA DRUŽBA. Takrat se pojavi elita oblasti znotraj demokratičnega sistema. Mills to opisuje znotraj ZDA. Če so ljudje ravnodušni, se ne zanimajo za javne politične zadeve – nastane tanek sloj: politična, gospodarska in vojaška elita oblasti. Taki centri odločanja se oblikujejo spontano. Oblikuje se tudi umetniška, znanstvena elita... Moč odločanja se koncentrirata pri eliti oblasti.

V Sloveniji obstaja politična, v procesu oblikovanja je gospodarska (veliki delničarji, menedžerji), neizrazitra pa je vojaška elita oblasti. Ljudje prehajajo tudi iz ene v drugo elito.

KLIKE IN KLIKARSKA PRAKSA = nejavno (netransparentno) delovanje elit (=sloji, ki zavzemajo ključne položaje v organizaciji družbe). Nejavno pomeni, da nima norm; pri klikah obstajajo formalni odnosi, ki se ne vzpostavijo v skladu z ustavo oz. normami, ampak na podlagi prijateljstva, znanstva, sorodstva.

Tudi kjer je pluralizem, volitve in parlament, se ustvari sloj ljudi – **železni zakon oligarhije**, ker je vse več ljudi, ki se ne zanimajo za politiko.

Nasprotnje pasivne množične družbe je **RAZVITA POLITIČNA JAVNOST**, ki preprečuje oz. zavira nastajanje elit, posebno politične.

4 značilnosti razvite politične javnosti so:

1. približno enako število ljudi mnenje ustvarja, kot ga sprejema (ravnovesje)
2. obstaja možnost odgovora na neko postavljeno stališče, mnenje
3. možnost organizirati se v neko društvo, organizacijo (civilno družbo) za uveljavljanje določenih stališč
4. ni državne kontrole nad javnim mnenjem

Vsi štirje elementi se med seboj povezujejo, dopolnjujejo.

Politične stranke anj bi v sodobnosti predstavljale obstoj različnih stališč, kako upravljati družbo preko države. Ločimo:

- Dvostrankarski sistem: prevladujoči dve stranki
- Večstrankarski sistem: več približno enakih strank

Kjer je sistem brez strank ali je ena sama, je ta sistem nujno AVTOKRATIČEN.

- Dvostrankarski sistem: Prednost tega, da imamo dve veliki stranki (ena pozicijska, druga opozicijska), je v tem, da je vlada bolj stabilna. Slabost pa je, da se lahko izrazi manjše število interesov v parlamentu. Večinski volilni sistem navadno oblikuje dvostrankarsko pol. stališče.
- Večstrankarski sistem: Slabost je, da sistem ni stabilen – manjša stabilnost vlade; ne omogoča sklepanja kompromisov med strankami. Prednost pa je, da se v parlamentu pojavi več različnih interesov.

V Sloveniji imamo večstrankarski sistem; leta 2000 je bilo stanje v parlamentu:

LDS: 34 poslancev

SDS: 14

ZL: 11

SLS: 9

NSlo: 8

DeSuS: 4

SMS: 4

NacS: 4

Nar.-(madž., ita): 2

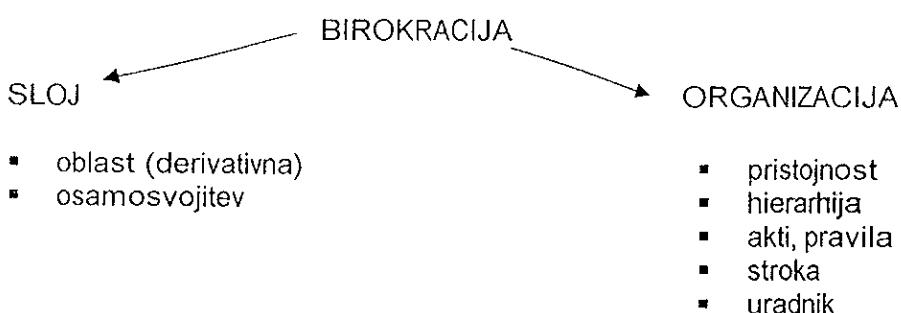
Stranke se povezujejo s koalicijskimi sporazumi.

- 20% - POLITIČNO AKTIVNI SLOJ: pripravljeni so nekaj ur nameniti skupnim zadevam
- 50% - DELNO AKTIVNI: vključujejo se v reševanje skupnih zadev le, ko je prizadet njihov interes
- 30% - NEAKTIVNI: se ne vključujejo

Z vidika aktivnosti prebivalstva je Slovenija primerljiva z drugimi demokracijami, z vidika dvostrankarskega sistema pa še ne.

Stranka postavlja kandidate na volitvah; s tem se razlikuje od interesnih skupin.

BIROKRATSKA ORGANIZACIJA = instrument, ki je lahko v službi dvostrankarskega ali večstrankarskega pol. sistema.

Derativna oblast pomeni: od ljudstva. Osamosvojitev pomeni, da poslanci izjavljajo voljo strankih vodstev ali svoje interese.

Organizacija je tudi lahko v službi demokracije; ima določene pristojnsoti (pravice posameznega ministrstva), značilna je hierarhija (odnos nad- in od podrejenosti). Na osnovi aktov in pravil deluje – vnaprej določena pravila igre! Uradnik – to je birokratska organizacija.

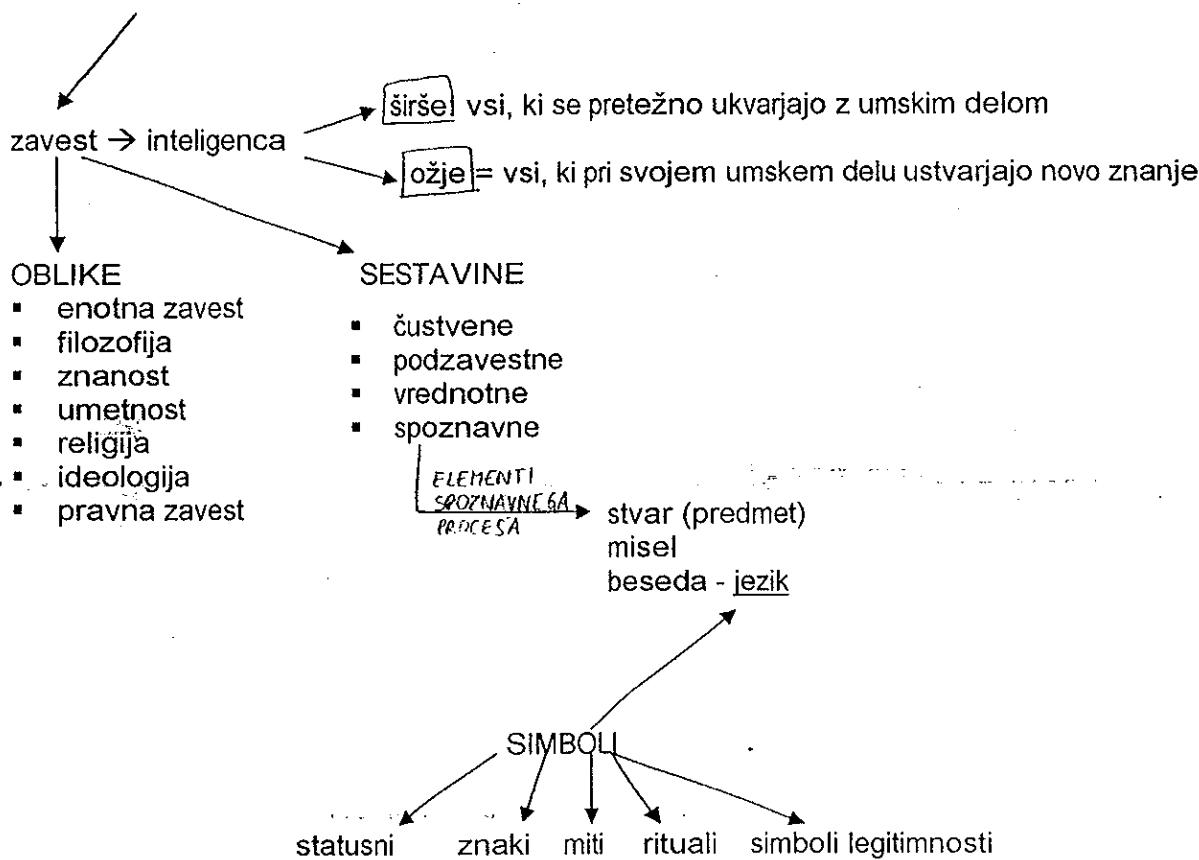
Take sodobne birokratske organizacije v Sloveniji še nimamo.

Hierarhija mora biti oprta na upoštevanje stroke (ne postavljaš sorodnikov, znancev, tistih, ki ne uspejo na volitvah...)

IDEJE IN SIMBOLI

261- 290

IDEJE IN SIMBOLI

Simboli = zunanji znaki, ki izražajo naše misli, ideje

Vse te OBLIKE imajo v večji ali manjši meri SESTAVINE.

Oblike: Na začetku, v pravzgodvini (4000 pr. Kr. je začetek zgodovine s človeškimi civilizacijami, pred tem pa je prazgodovina), obstaja enota zavest, ki izhaja iz enotnega načina produkcije. Takrat je le ena oblika združevanja (horde, rodovi, plemena), le ena oblika pravil, ena oblika zavesti. Enota zavest je najstarejša oblika zavesti.

Religija in filozofija pojasnjujeta celotni svet. Različne sekte se razvijejo iz religije, iz filozofije pa znanost. Umetnost je med znanostjo in religijo, mistično. Znanost razlikuje posamezne delčke sveta, ne več celote kot filozofija. Ideologija pojasnjuje celotno družbo, a z vidika enega dela družbe; ideologija = zavest enega sloja, razreda družbe o celotni družbi! Pravna zavest = zavest o pravnih vrednotah, pr. normah. Navzven se izraža v pr. normah.

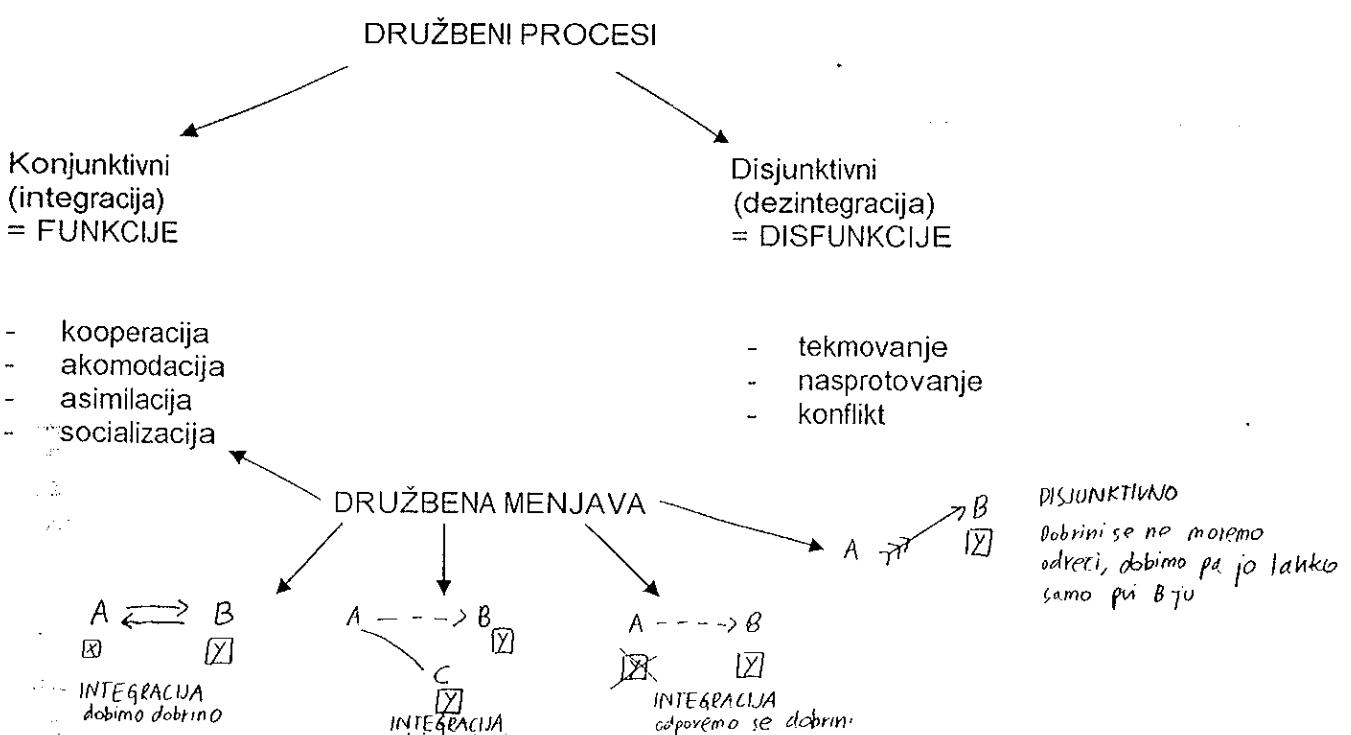
Sestavine: Vsaka od oblik družbene zavesti ima vsaj te sestavine, a ena vsakič prevladuje:

- pravna zavest: prevladujejo vrednote
- znanost: spoznavne (gre za spoznanje predmeta, miseln odraz tega, besede)
- umetnost: čustvene in podzavestne

Družbeni simboli pomenijo zunanji izraz za neko vsebino. To so ekspresivna dejanja, podobe; navzven se izrazi človekova misel, simboli nekaj sporočajo, poudarjena je ekspresivna (izrazna) funkcija. Ločimo več vrst simbolov:

- Statusni simboli kažejo status, položaj posameznika v družbi; to so zunanji znaki. Slozi čas in obdobja se spreminja (avto, hiša, prireditve, članostvo).
- Znaki so besede, pisave, zvoki, formule, skice, načrti... Navzven izražajo neko misel, idejo.
- Miti = besedni simboli; del besednih pripovedi, ki govorijo o velikih dogodkih iz preteklosti (nastanki mest, držav). So osnova, ki utrjuje določene družbene skupnosti (mit o fr. Revoluciji – državni prazniki). Na mite se navezuje tudi del nerealnosti, fantazije: napad na Bastijijo je prikazan v nerealni podobi – to je le napad nekaj revolucionarjev na ječo, ne pa simbol rušenja starega sveta. Mit lahko začne igrati vlogo simbola legitimnosti.
- Simboli legitimnosti utrjujejo družbeno oz. državno ureditev; gre za utrjevanje človeške zavesti pripadnosti določeni skupini oz. državi. Sem sodijo ustavni, državni simboli (grb, zastava, himna, gl. mesto, uniforme..). Legitimnost = sprejemljivost, večinsko strinjanje. Denar je pravzaprav simbol svoje vrednosti.
- Rituali = obredi, simbolična dejanja, ki kažejo neko družbeno priznano spremembo. Mit je besedni simbol, rutual pa simbolično dejanje (npr. krst, podelitev diplome, proka..)

DRUŽBENI PROCESI:

ODNOS = način ravnanja enega z ozirom na drugega (poudarjena oblika)
 PROCES = ravnanje samo (poudarjena vsebina)

V teh čistih oblikah (idealni tipi) se odnosi v življenju redko pojavljajo; npr. prijateljski odnos – kooperacija, nasprotovanje, konflikt...

Funkcionalizem večjo pozornost namenja odnosom integracije, marksizem pa odnosom dezintegracije.

a.) INTEGRACIJA

- Kooperacija: to so odnosi sodelovanja za dosegho skupnega cilja. Lahko je to spontano (primarne družbene skupine – družina), pogosto pa je institucionalizirano (pravno urejeno, določeno – sekundarne skupine; šola, podjetja, ustanove...)
- Akomodacija: to je manj intenzivno sodelovanje za dosego skupnega cilja. Ločimo 3 oblike:
  - toleriranje (prenašanje drug drugega)
  - kompromis (vsaka stran mora malo popustiti v svojih stališčih; kompromisna norma: npr. zakon pravi, da se lahko 3-krat v enem študijskem letu opravlja izpit)
  - arbitraža (obe strani ne moreta sami določiti načina vedenja in ravnanja, zato mora poseči tretja oseba)
- Asimilacija: to je izenačevanje kultur, odpravljanje razlik v kulturah. To pomeni tudi odpravljanje razlik med pravnimi normami in njihovo zbljevanje; ločimo:
  - unifikacija (enoten pr. sistem)
  - harmonizacija (še naprej obstaja 15 zakonov v 15 državah članicah, a si morajo biti čim bolj podobni, odpravljanje razlik)Tu so vprašanja ohranjanja specifik posameznih kultur.
- Socializacija: to je vključevanje posameznika v družbo, učenje za igranje družbenih vlog (tako poklicnih kot drugih). Odvija se ves čas, najprej v primarnih, nato v sekundarnih skupinah. Pomembni so socializacijski procesi, npr. šolanje.

b.) DEZINTEGRACIJA

Tekmovanje in nasprotovanje pomenita prizadevanje posameznikov oz. dr. skupin za dosego cilja, ki ga nobena od strani še nima (npr. razpisano delovno mesto)

- Tekmovanje: Pozornost se usmerja predvsem na CILJ (sebe prikazuješ v najboljši luči).
  - Nasprotovanje: Pozornost se usmerja na NASPROTNIKA (očitaš napake drugim udeležencem).
- Tekmovanje in nasprotovanje štejemo v POSREDNI SPOPAD = prizadevanje za dosego cilja, ki ga nobena od strank še nima.
- Konflikt: Ena stran skuša drugi odvzeti dobrino oz. moč, ki jo ta že ima. To imenujemo NEPOSREDNI SPOPAD.

Tudi pri procesih dezintegracije nastajajo pr. norme, ki urejajo odnose tekmovanja (določena pravila igre); ločimo materialne in procesne določbe.

POSREDEN SPOPAD; vsaka od strani si izboljšuje položaj na načine:

1. sredstva nagrajevanja
2. sredstva kaznovanja
3. monopol
4. prevrednotenje (prepričevanje)

KONFLIKT

položaj
moč → interesi
premoženje
(COSER)

1. hierarhija
2. latentni interesi (Dahrendorf)
3. manifestni interesi
4. konflikt – nova hierarhija → 2., 3., 4., → ...

Kakšno je stališče klasikov sociologije o konfliktih? Tu mislimo predvsem na Coserja in Dahrendorfa.

Coser pravi, da so v konfliktu povdarjeni različni interesi. Pri konfliktu se nek interes ne more uresničiti, ker se uresniči drug interes, oziroma se nek interes ne more v celoti uresničiti, ker se večinsko uresniči drug interes in ne prvi.

Dahrendorf pravi, da v vsaki družbi obstaja neka hierarhija, kar se izraža skozi latentne (skrite, neočitne) interese, s časom se ti spremenijo v manifestne interese, ki pa privedejo do odkritega konflikta, ki spet vzpostavi novo hierarhijo.

DRUŽBENA MENJAVA

- a) Odnos zbljevanja, ko ta menjava poteka prostovoljno (eno dobrino zamenjamo za drugo) – integracijski proces.
- b) A želi dobrino, ki jo ima B, a mu je ta noče dati, zato jo dobi pri C-ju (ni monopolne situacije) – integracijski proces
- c) A želi dobrino, ki jo ima B, a se ji lahko odreče – ne spremeni se v konfliktni odnos.
- d) Integracijski proces dr. menjave se spremeni v dezintegracijskega: A želi dobrino, a nima dobrine za menjavo, B mu je noče izročiti, ne dobi je pri C-ju niti se ji ne more odreči – konfliktni odnos.

V osnovi je menjava odnos sodelovanja, pod spremenjenimi pogoji pa se spremeni v odnos nasprotovanja.

DRUŽBENA DINAMIKA

IZPIT: Družbena dinamika izhaja predvsem iz disjunktivnih odnosov. Integracijski odnosi pomagajo to družbo ohranjati v določenih okvirih – le predvidljive družbene spremembe. Med homeostatične mehanizme spadajo tudi pr. norme. Disjunktivni odnosi povzročajo nastajanje vzorcev sprememb; zaradi teh odnosov prihaja do sprememb v družbi, ki pa jih ne moremo primerjati s spremembami znanosti, tehnologije itd. Na družboslovnem področju so te spremembe bistveno manjše.

Število udeležencev v družbenem spopadu:

Tekomovanje in nasprotovanje (=posredni spopad) ter konflikt (=neposredni spopad) lahko imenujemo tudi družbeni spopad. Glede na vprašanje, koliko udeležencev sodeluje v spopadu, ločimo 6 nivojev teh spopadov:

NEPOSREDNI INSTITUCIONALIZIRANI POSREDNI

1. POSAMEZNIK:POSAMEZNIK
2. POSAMEZNIK:SKUPINA
3. POSAMEZNIK:ORGANIZACIJA
4. SKUPINA:SKUPINA
5. SKUPINA: ORGANIZACIJA
6. ORGANIZACIJA:ORGANIZACIJA

Primeri:

1. neposredni: spontan pretep za neko dobrino, dr. moč itd. Institucionalizirani: spopad poteka v okviru pr. norm (pravo = umetnost razreševanja SPOROV)
2. poslanec in skupina poslancev
3. kupec in trgovina – kupiš pokvarjeno mleko; neposredni: prodajalka ti zamenja izdelek; institucionalizirani: pritožiš se, varstvo potrošnikov, tožiš podjetje
4. delavci in delodajalci
5. ...
6. dve državi v vojni, podjetje na trgu

Za družbo je MANJ pomemben spopad POS : POS, večinoma je institucionalizirano.

Spopadi večjih skupin ljudi so bolj nevarni, npr. neposreden spopad ORG : ORG (vojna) ali institucionaliziran (vojno pravo – kako ravnati z vojnimi ujetniki itd.). Vse več spopadov je organiziranih, tečejo po postopkih. Lahko pa je del spopada neposreden, del pa urejen s pr. normami. Pomembno je, ali gre za spopadanje večjih skupin družbe (bolj v smislu neposrednih spopadov) ali med posamezniki.

Spopadi velikih delov družbe prerastejo v družbena gibanja za spremembo dr. sloja itd. Družbena gibanja zajemajo velike množine ljudi za spremembo prevladujočih vzorcev obnašanja.

VRSTE GIBANJ:

- napredna (progresivna) : nazadnjaška (konservativna)
- reforma : revolucija
- preporodna
- slojevska
- instituционаlna

Reforma je npr. uvedba devetletke, ki jo razglašajo za napredno gibanje.

Revolucija = sprememba celotne dr. strukture; zamenjajo se temeljne dr. vrednote, zamenja se razred na oblasti (revolucija v fizičnem smislu: npr. pred delavski, nato srednji); zamenjajo se tudi lastninski odnosi (revolucija v ekonomskem smislu).

Reforma = sprememba znotraj obstoječe strukture; postopno spremnjanje, kjer NE gre za menjavanje temeljnih družbenih vrednot

Reformno gibanje = temeljne vrednote v družbi se menjajo; tnotraj se menjavajo vrednote

Preporodno (renesančno) gibanje = npr. spet se oživljajo vrednote kapitalizma

Slojevska gibanja pomenijo prizadevanje večje množine ljudi za spremembo vzorcev obnašanja; opredeljujemo glede na SLOJ (žensko, študentsko gibanje)

Institucionalna gibanja = glede na institucijo, kjer se gibanje odvija (cerkveno, politično; npr. reforma država:cerkev)

FAZE DR. GIBANJA:

1. vzorec obnašanja (institucionaliziran)
2. nezadovoljstvo širjenje
3. nov vzorec
4. povod
5. mobilizacija – radikalizacija
6. institucionalizacija

Prejšnja slovenska ustava (1974) predstavlja nek institucionaliziran vzorec obnašanja, neke vrednote – s tem vzorcem obnašanja se pojavi nezadovoljstvo z vidika gospodarjenja, dr. lastnine. To nezadovoljstvo se širi, pojavi se nov vzorec.

NIVOJI

■ vrednote	}	revolucionarna spremembra
■ norme		
■ organizacije	}	evolutivna spremembra
■ vloge		

OKOLIŠČINE, da se posredni spopad začne spremenjati v neposrednega:

POSREDNI → NEPOSREDNI

- razmerje sil (spremenjeno)
- relativna deprivacija
- kriza

Tako lahko pojasnjujemo dogajanje za nazaj; kjer se pojavijo te 3 elementi, je več možnosti za pojav neposrednega spopada. Spremenjeno razmerje sil je npr. izgubljanje moči zveze komunistov. Širi se nov vzorec. Relativna deprivacija je v zvezi s krizo; pomeni poslabšanje stanja za večjo množino ljudi v primerjavi s prejšnjim obdobjem! Relativna deprivacija = nekaterih delom preb. se standard še bolj poslabša kot drugim (primerjava načina življenja enega z ozirom na drugega; razlike znotraj iste družbe). Absolutna deprivacija pomeni, da se niti preživljati ne moreš več – meja je prag revščine. V Sloveniji se relativna deprivacija povečuje; to je ena od nevamosti, da se posredni spopad spremeni v konflikt (neposredni spopad).

Pri širjenju novega vzorca se pojavljajo različni povodi, da se to gibanje razširi med množice = se mobilizira. Povodi so bili npr. skupna jedra (učili bi se zgodovino vseh jugosl. narodov, jezike). Mobiliziranje pomeni pridobiti veliko število ljudi. Radikalizacija = kratek stik med realnostjo; poenostavljanje izvora problema – za vse se skuša najti isti vzrok (npr. za vse nesreče v Sloveniji je kriv Beograd). Ko se gibanje mobilizira, zajame množice, tem pa je treba stvari poenostavljeno povedat – za vse je kriv en vzrok! Radikalizacija = poenostavitev ciljev gibanja; kratek stik med povodi in cilji gibanja. Ustava iz leta 1991 pomeni institucionalizacijo novega vzorca.

Spremembra vrednote (npr. suverenost države) = revolucionarna spremembra, najvišji nivo, na katerega meri neko gibanje, in tudi spremembe norme (TEMELJNE ustavne norme). To je npr. nova vrednota povezanosti v EU, ne več v YU.

Če ne gre za temeljno ustavno normo, to ni več revolucionarna sprememba, ampak evolutivna spremembal! Takšno je tudi spreminjanje organizacije (univerze, delniške družbe...) in spreminjanje vloge (pripelješ drugega ministra, direktorja). Tu ni revolucije, je pa spreminjanje vzorca dr. obnašanja!

Glede na nivo, do katerega gibanja gredo, govorimo o revolucionarnih in evolutivnih gibanjih.

Revolutionarna gibanja so pripeljala do razvojnih obdobij v zgodovini. Razlage, kako se je družba razvijala, so izrazito evropocentristične.

- 6000: homo sapiens
- 4000: prve civilizacije
- 3000: človeška zgodovina

Razdeljevanje teh obdobij je pri različnih filozofih različno:

Razvojna obdobja:

DURKHEIM:

- mehanska solidarnost
- organska solidarnost

Na ti dve obdobji je vezal tudi pravo. Mehanska: čas, ko so ljudje povezani materialno in krvno sorodstveno. V ospredju je kazensko pravo, retributivne (povračilne) sankcije. Organska: povezanost ljudi zaradi delitve dela – odvisni smo od drugih ljudi; v ospredju je civilno pravo, restitutivne (nadomestne) sankcije. Durkheim trdi, da se živali in ljudje razlikujejo po sferi zavesti.

SPENCER:

- homogeno
- diferenciacija
- heterogeno
- integracija

Opozarja, da je v dosedanjem razvoju čl. družbe najprej stanje homogenosti (enota oblika proizvodnje, dr. zavesti), nato je diferenciacija (poljedelstvo, živinoreja, obrt, trgovina, pojavi norm...), zatem heterogeno (različne norme, različne oblike združevanja), v sodobni družbi pa je spet povezava tega različnega = integracija heterogenega.

COMTE:

- teološko in vojaško obdobje (antika in pred tem)
- metafizično in juridično (srednji vek)
- znanost in industrija

TÖNNIES:

- Gemeinschaft (=skupnost; ljudje se povezujejo in sodelujejo)
- Gesellschaft (= družba; povezujejo na osnovi interesov, poklicnega delovanja)

WEBER:

- karizma (priznava legitimnost vladarju)
- tradicija (legitimnost se utemeljuje s sklicevanjem na prvega voditelja; »Po Titu Titu!«)
- racionalizacija (legitimnost utemeljena z racionalizacijo)

MARX:

- praskupnost (ljudje v rodovih, plemenih, nabiranje, lov)
- suženstvo
- fevdalizem   razredna družba (privatna lastnina)
- kapitalizem
- komunizem (soc. revolucija privatno lastnino vzame in jo spet da vsem; razrednim družbam naj bi sledila brezrazredna družba)

Weber pravi, da protestantska religija rodi kapitalizem, Marx pa trdi nasprotno!

MODERNIZACIJA

(od kapitalizma naprej obstaja moderna družba; prej je tradicionalna družba):

a.) OSNOVE:

- tehnološka (tehn. izumi)
- ekonomska (veliko nove vrednosti)
- ekološka (preseljevanje ljudi v mesta in ind. središča)

b.) NOSILCI

- 1. svet razvoja: buržuazija (Evropa v 16. st. – manufakture, banke, Z in SR Evropa, razen Rusije, ki pa spada v 2. svet razvoja)
- 2. svet razvoja: proletariat oz. komunistična partija (SZ – industrializacija)
- 3. svet razvoja: domače uradništvo, inteligenco (Afrika, J in JZ Azija – osvobajanje kolonij po 1960)

c.) RAZSEŽNOSTI

- demografske (S)
- mobilnost
- družina
- zavest (znanost)
- množično komuniciranje

Modernizacija se odvija po evropskem videnju – vsiljujejo svoje navade, vrednote ostalemu svetu.

Razsežnosti = značilnosti, ki zaznamujejo moderno družbo (institucijsko). Spremembe na demografskem področju se kažejo v krivulji S.

- spodnji del krivulje: pomeni tradicionalno družbo; veliko rojstev, veliko smrti – počasi narašča
- srednji del krivulje: družbe v procesu modernizacije: veliko rojstev, zmanjšanje smrtnosti
- zgornji del krivulje: malo rojstev, malo smrti; počasno naraščanje

C

C

C

C

V moderni družbi se poveča mobilnost – ljudje prehajajo iz enega v drug sloj. Družina Ni več proizvodna enota, delovno mesto je ločeno od družine. Namesto osrednje oblike zavesti, ki je v tradicionalni družbi religija, v moderni družbi pride znanost. Poveča se množično komuniciranje, stiki med ljudmi – diferenciacija, stiki so po prijateljski, profesionalni liniji... Diferenciacija – delitev dela: specializacija, nastajanje novih družbenih vlog.

Spremenijo se vrednote: vrednota postane posameznik, hočejo enakost, blagostanje (1789 - Deklaracija o pravicah človeka in državljanata).

Evropa se premika že v postmoderno družbo, drugim celinam pa vsiljuje moderno družbo. To vodi v globalizacijo, ta pa v odpore in nevarnost.

SOCIOLOGIJA PRAVA

Postavljamo si tri vprašanja: predmet, metode in razvoj sociologije prava.

PREDMET SOCIOLOGIJE PRAVA

Goričar: pravo = odvisna variabla

Ko pravo obravnavamo kot odvisno variablo (od družbe), se nahajamo na terenu sociologije prava. Če je obratno, je to teorija prava.

Lukić:

- metode
- teorija

Uporaba sociooloških metod, raziskovalnih tehnik in soc. teorije pomeni definiranje sociologije prava. Uporaba soc. teorij pri pojasnjevanju pr. pojavov oz. procesov tudi definira soc. prava.

Žun:

- norme (TP)
- vrednote (FP)
- odnosi (SP)

Najprej opredeli pravo kot trodimenzionalen pojav (sestavlja ga norme, vrednote, odnosi). V svetu človeških idej je predvsem kot norma, pravilo v mislih, v Uradnem listu (=svet idej). Pravo kot normo naj bi preučevala teorija prava, kot vrednoto pa filozofija prava. Vedenje in ravnanje ljudi v materialnem svetu kot pr. odnos preučuje sociologija prava.

Pravo = integralna celota norm, vrednot in odnosov.
svet idej mat., fiz. svet

Sociologijo prava po Žunu delimo na:

- genetična soc. prava
- operacionalna soc. prava

Genetična preučuje soc. izvore, vpliv družbe na pravo, na pr. norme, dejansko vedenje in ravnanje ljudi. Pri operacionalni pa so pomembni soc. učinki prava (na gospodarstvo, politično sfero, kulturno).

D → P → D
genetična operacionalna

Ehrlich:

- živo pravo
- dejstva
- norme

Trdi, naj preučujemo »živo pravo« = pravo v življenju, učinkovito. Ehrlich je formalni začetnik soc. prava (Comte pa očbe sociologije). Govori o pr. dejstvih, na katerih temeljijo pr. norme – to je zanj predmet soc. prava!

Weber:

- verjetnost ravnanja

Trdi, naj sociologija prava povečuje stopnjo verjetnosti, da se bodo ljudje ravnali v skladu z zakoni.

Gurvitch:

- mikro, makro, genetična

To je povojni avtor dela Sociologija prava (1950); pravi, da je treba soc. prava razdeliti na mikro, makro in genetično.

Mikro: razmerje med posameznimi oblikami združevanja in pravotvorno dejavnostjo

Makro: razmerje med globalno družbo in ustreznimi pr. sistemi

Genetična: preučuje razvojne tendence v spremenjanju prava; tudi razmerja med pravom in drugimi dr. pojavi (religija, podnebje). To je drugačna genetična soc. prava kot pri Žunu!

Luhmann:

- odločanje, poklici, javno mnenje

Sodobna družboslovna teorija; soc. prava naj preučuje procese pr. odločanja, pravniške poklice in pravniško socializacijo ter javno mnenje o pravu in institucijah.

METODE PRI PREUČEVANJU PRAVA Z VIDIKA ŠIRŠIH DRUŽBENIH DIMENZIJ:

Za metodološko izhodišče uporabimo znanje o uporabi splošnih metod (dialektična, zgodovinska, statistična, primerjalna). Obstajajo tudi posebne metode in raziskovalne tehnike: razl. načini opazovanja dejanskega vedenja in ravnanja ljudi (odkrito, skrito, z udeležbo, strukturirano...), anketa, intervju.

Analiza vsebine sekundarnega gradiva = dokumenti, ki nastajajo v procesih pr. odločanja.

Soc. prava izhaja iz posamičnih dejanj k pospolitvam; to je induktivna tehnika. Ena od metod je tuši zakonodajni eksperiment; to NI osrednja metoda v družboslovju.

ZAKONODAJNI EKSPERIMENT:

1. pravi zakonodajni eksperiment
2. test
3. nehotenji zakonodajni eksperiment

1. obe situaciji: eksperimentalna in kontrolna
2. le eksperimentalna situacija
3. nobena od obeh situacij

Za izvedbo pravega zakonodajnega eksperimenta mora biti na voljo kontrolna situacija – npr. občini Medvode popolnoma enaka občina (vse enako, le da v eksperimentalni občini župana voli občinski svet, v kontrolni občini pa vsi preb.)

Navadno pa se izvaja test: npr. eksperimentalna devetletka nima šole, ki bi ji bila popolnoma enaka. Ugotovitve primerjamo z drugimi podobnimi.

Nehotenji zakonodajni eksperiment: sprejmeš nek zakon, čez 5 let pa spet drugačnega – primerjaš učinke (ta nov zakon ni bil mišljen eksperimentalno).

PREDPOSTAVKE za zakonodajni eksperiment:

1. pristanek ljudi, nad katerimi se eksperiment izvaja
2. zakonska dopustnost, zakonska regulacija, ureditev
3. čas in denar
4. obstoj eksperimentalne in kontrolne situacije (le pravi zakonodajni eksperiment)

SOCIOLOGIJA PRAVA

↓
do 19. stol. – FILOZOFSKI SISTEMI (Platon, Aristotel, Akvinski, Rousseau)

↓
19. stol. – SOCIOLOŠKE TEORIJE (Durkheim, Marx)

↓
20. stol. - OSAMOSVAJANJE
    ↓   šola svobodnega prava
    ↓
- monopolni kapitalizem
- managerski sloj
- socialna država: induktivne metode
    Diguet, Jhering, Heck

1913 → samostojna disciplina

Ehrlich

Weber

Gurvitch

Luhmann

Durkheim: solidarnost in specifičnost pr. sankcij

Marx: Gre v smer iskanja odvisnosti prava od gosp. razmer v družbi – pravo ne more biti na višji stopnji, kot je ekon. struktura družbe. Povezuje pravo tudi z vladajočimi dr. razredi – v pravu prevladujejo interesi vladajočega sloja.

V 20. stoletju – samostojna znanstvena disciplina (povezano s šolo svobodnega prava). Monopolni kapitalizem, managerski sloj in socialna država omogočijo raziskovanje prava v spremenjenih pogojih v družbi. Managerski sloj: kapitalist sprva sam vodi poslovanje, nato za ta opravila najame opravljalce (managerje). Državna intervencija poseganja v gospodarstvo (davčna politika, soc. zavarovanje, obvezno šolanje) – socialna država.

Prehajanje liberalnega v monopolni kapitalizem, pojav managerskega sloja in soc. države prinesejo vprašanje. Kako te spremenjene dr. razmere vplivajo na spremembe dr. norm. To spodbudi induktivne metode (opazovanje posameznih primerov) – to roditi pr. pozitivizem.

Šola svobodnega prava nastane kot reakcija na pr. pozitivizem (=strogo držanje le zakona).

ŠOLA SVOBODNEGA PRAVA

(Kantrowicz)

ZAKON

običaji

naravno pravo

SODNIK → svobodno pravo:

doktrina

- individualno
- skupinsko
- državno

Pravni pozitivizem: Naloga sodnika: absolutno je vezan na določitev zakona, je kot avtomat, ki primerja neko situacijo z določbami zakona, ki ga uporabi, in na osnovi spisa izda sodbo.

Kantrowicz je eden od avtorjev šole svobodnega prava = sodnik pri svojem odločanju NI je vezan le na zakon, ampak mora upoštevati tudi običaje, naravno pravo in doktrino.

Šola svobodnega prava je zlorabljena v Nemčiji v času nacizma – imajo napredno zakonodajo (ne zares uporabiti zakona Weimarske Nemčije, le izhajati iz njega – roparje le opomniti).

REALISTIČNA PRAVNA ŠOLA: (Jhering – začetnik)

V pravu pojasnjuje interesno ozadje.

interesi zmagovitih soc. sil

↓

pr. norme

↓

ljudski pr. občutek

↓

splošni dr. interes

↓

dr. norme:

- pravica (inter.)
- efektivnost)

INTERESNA JURISPRUDENCA (Heck)

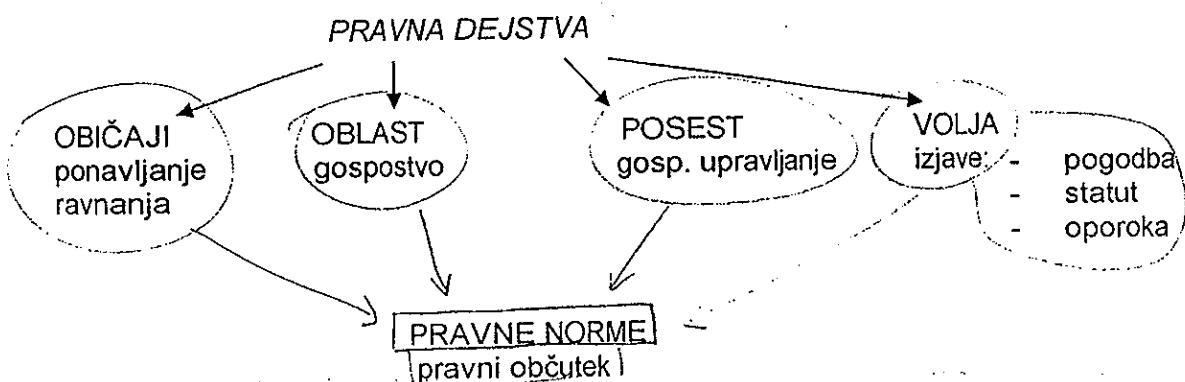
Interesi v konfliktu → splošni dr. interesi (pr. institucionalizirani) → odločitev (sodba)

Najprej so interesi zmagovitih soc. sil, nato jih večina ljudi prizna (ljudski pr. občutek). Heck: sodnik mora ugotoviti, kateri interesi so v konfliktu, nato pa kaj je splošni dr. interes (varovan z zakonom, sodnimi precedensi). Zatem odloči v prid tistega interesa, ki je bližje splošnemu dr. interesu (je pravno institucionaliziran).

V začetku 20. stoletja je soc. prava samostojna znanstvena disciplina, najprej z Ehrlichom (1913 izide njegovo delo Temelji soc. prava). Ehrlich, Weber, Gurvitch in Luhmann so teoretički, ki tvorijo osnovno vsebino soc. prava kot samostojno znanstveno disciplino.

Do sedaj smo obravnavali predhodnike sociologije prava. Ehrlich pa je ustanovitelj sociologije prava – Norme odločanja (II. Izbor besedil – knjiga): prvotni sodnik pri odločanju ne izhaja iz norme, ampak iz dejstev.

EHRLICH (1862 – 1918)

Ehrlich pravi: Sodnik mora pri odločanju upoštevati pr. dejstva, ki so 4 vrst:

- **običaj:** ustaljeno vedenje in ravnanje (Lebendes Recht = živeče pravo)
- **gospodstvo:** razmerje nad- in podrejenosti v družbi
- **posest:** pomeni imeti oblast nad stvarjo, jo uporabljati in z njo razpolagati (ne iz naslova lastninske pravice, ampak dejanske oblasti nad stvarjo); posest kot dejstvo, ne pr. razmerje. Lastninska pravica je stvar pravoznanstva, sociologija prava pa preučuje dejansko razmerje.
- **volja:** navzven se volja kaže z izjavo preko pogodb, oporok (=poslednja volja) in statutov (raz. pravila v okviru lokalnih skupnosti itd.)

Osnovna tendenca: Sodnik mora pri svojem odločanju izhajati (ne izhaja iz zakona) iz pravnih dejstev.

1913 – delo Ehrlicha: Temelji sociologije prava. V tem delu razlaga pomen dr. dejstev za oblikovanje pr. norm, ki se naslanjajo na pr. občutek. Pr. norme se od drugih vrst dr. pravil razlikujejo po svojskem pr. občutku (če greš v trgovino po mleko, imaš občutek, da moraš za to plačati, čeprav ne poznaš norme v obligacijskem zakoniku).

Gurvitch to pojmuje pod naslovom Normativna moč dejanskega.

Durkheim: pri krštvu pr. norme je sankcija organizirana (=vnaprej določena, določen organ, določen postopek) – to je razlika med pr. normami in drugimi družbenimi normami (tudi tu so sankcije, a je njihov nastop prepuščen družbi – včasih je, včasih je ni).

Ehrlich: Pr. dejstva se v prvotni dr. skupnosti pokrivajo s pr. normami (ni razkoraka med normativnim in stvarnim).

Ehrlich

1. Notranji red združenj = prvotna oblika združevanja ljudi
(pr. dejstva = pr. norme)
družbeno delovanje = - -
↓↑
2. pr. norme
↓↑
3. norme za odločanje (delovanje sodnikov)
↓↑
4. juridično pravo (sodniško in znanstveno tolmačenje – doktrina)
↓↑
5. pr. načela (drugi red družbe)
↓↑
6. zakonodaja

Ni razkoraka med normativnim in stvarnim. Z diferenciacijo družbe pa se pojavi to odstopanje – pr. norme se začnejo ločevati od pr. dejstev. Med ljudmi prihaja do sporov, kakšno ravnanje je pravilno.

Pojavi se sodnik; za njegovo delovanje se pojavijo norme odločanja (=sodnik mora odločiti, katera stran ima prav), ki narekujejo sodnikovo delovanje. Odločitev, ki jo sodnik sprejme in nastane pod vplivom sodnikovega razmišljanja in razumevanja pr. dejstev, imenujemo juridično pravo. Sodnikovi izreki nastanejo na osnovi pr. norm in tudi sodnikovega znanja (poznavanja prava, pr. dejstev in pr. norm, ki ga dobi skozi šolanje, kar dobiva skozi pr. doktrino). Juridično pravo je rezultat sodniškega tolmačenja prava ter znanstvenega tolmačenja prava (=rezultat delovanja sodnikov in teoretičnikov).

Če te odločitve grupiramo, dobimo pr. načela (= 2. red družbe), ta drugi red družbe se prevzema v zakonodajo, teh pr. norm pa je po Ehrlichovo vse več. Zakonodajalec oblikuje splošne in abstraktne pr. norme; to Ehrlich imenuje kar pr. načela (= norme v zakonu). Te naj izhajajo iz delovanja sodnikov in teoretičnikov, ne pa laikov, ki pogosto postavljajo pr. norme.

Zakonodaja vpliva nazaj – ko je norma v zakonu, je sodnik vezan na zakon.

VRSTE PRAVA (Ehrlich)

1. družbeno (socialno) – NOTRANJI RED

- običajno pravo
- pravo lokalnih skupnosti
- pogodbeno pravo
- mednarodno pravo
- cerkveno pravo

2. juridično (pravniško) pravo – SODNIŠKO

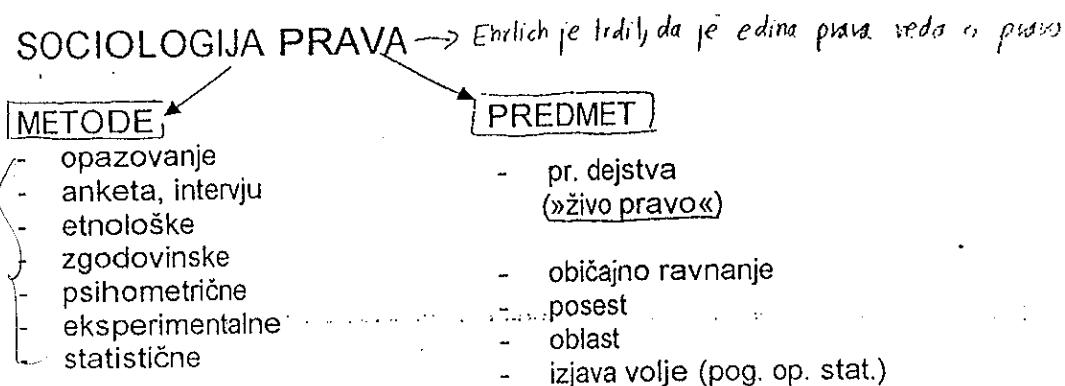
- norme za odločanje
- doktrina

3. državno (zakonodajno)

- a.) primarno (ustavno)
- b.) sekundarno (- kazensko
  - procesno
  - upravno

Ehrlich: Na pravo v neki družbi NE smemo gledati monistično (pr. pozitivizem), ampak je mimo drž. prava v pr. sistemu družbe še sodniško pravo in pravo, ki se spontano oblikuje v notranjih redih oblik združevanja ljudi. Gre za pravni pluralizem – prava se ne reducira na državne norme (imamo še sodniške norme in norme soc. prava).

Te ugotovitve Ehrlich utemeljuje z uporabo METOD, ki so predvsem empirične.

Vpliv Ehrlicha na druge teoretiike:

- POUND (1870 – 1964): »soc. jurisprudencia«
  - javno mnenje
  - soc. pravičnost
  - pravo kot soc. kontrola

↓

sodniške odločitve

LAW IN BOOKS : LAW IN ACTION

Upoštevati je treba tudi javno mnenje, soc. pravičnost, soc. kontrola. Od Pounda izvira ideja o law in books ter law in action.

- SOROKIN:
  - urejanje odnosov v skupinah
  - pravo = etični minimum
- LLEWELLYN: »pr. realizem«

- FRANK:
  - ponavljanje sodnih odločitev
  - pr. načela
  - pravo = odločitve sodišč
- GURVITCH →

MAX WEBER

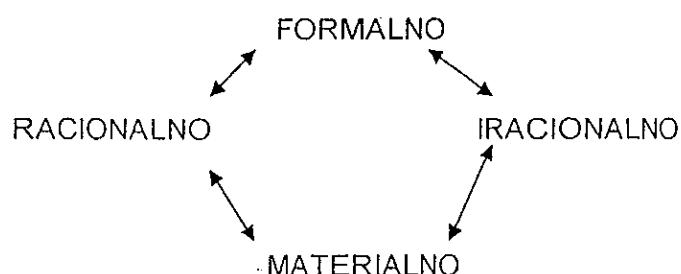
DRUŽBENO DELOVANJE – PRAVO:

	sredstvo	cilj	vrednote	posledica	pravo
ciljno-racionalno	+	+	+	-	A
vrednostno-racionalno	+	+	+	-	A
afektivno	+	+	-	-	B
tradicionalno	+	-	-	-	B

A = moderno pravo (profano pravo)

B = tradicionalno pravo (teokratsko)

IDEALNO – TIPSKA KLASIFIKACIJA PR. SISTEMOV

1. formalno-iracionalno: obdobje karizmatičnih voditeljev
2. materialno-iracionalno: magijsko obdobje; izreki pr. prerokov, svečenikov
3. materialno-racionalno: obdobje pr. honoratov in pr. praktikov
4. formalno-racionalno: sodobna družba; strokovno-birokratsko

TIPI OBLASTI → NASTAJANJE PR. NORM

1. karizmatična oblast	→	izjave prerokov
2. tradicionalna oblast	→	imperialni ukazi
3. racionalna oblast	→	zakonodaja

Racionalna oblast je v moderni dobi; oblast temelji na zavestni odločitvi ljudi, da je tako prav. Weber je pristaš te zakonodaje.

WEBER:

GOSPODARSTVO → RAZREDI
UGLED → STATUSI
MOĆ → POL. STRANKE

kodifikacija (interes kapitala)
pravica

DIFERENCIACIJA PRAVA:

- univerzalno - partikularno
- javno - zasebno (privatno)
- materialno - procesno
- splošne - posamične norme
- teokratsko - profano
- norme (idealno) – maksime (realno)
- naravno - pozitivno

HOMOGENIZACIJA (te dvojice se začnejo razlikovati v moderni dobi, v postmoderni družbi pa se nekatere od teh razlik spet manjšajo – pravo gre v smer ene od teh dvojic).

GURVITCH

Gurvitch je teoretik socialnega prava (družbenega prava); napiše delo I. 1940.

PRAVO (Gurvitch):

▪ pravičnost	OSNOVNE
▪ dvostranstvo	ZNAČILNOSTI
▪ točna opredeljenost	PRAVITET
▪ normativna dejstva	POROKA

Gurvitch si v delu zastavi vprašanje, po čem se pr. norme razlikujejo od drugih družbenih pravil.

ODGOVORI:

Durkheim: po organiziranih sankcijah

Moderna soc. prava: ne le organizirane sankcije, tudi organizirani načini nastajanja pr. norm.

Gurvitch ne sledi Durkheimu: Za pr. norme bi bistvena organizirana sankcija, ampak za njihovo izvrševanje skrbijo normativna dejstva – predstavljajo socialni pritisk, družbeno klimo (blizu pr. občutek – Ehrlich). Tako ravnaš, ker se ti zdi razumno, pametno, samoumevno (za kruh daš denar) – ne zaradi sankcije, ampak zaradi soc. pritiska, očutka, da je tako treba ravnati. Ehrlich, podobno: ponotranjenost. Gurvitch pa bolj poudarja družbeni, zunanjji pritisk. Ta soc. pritisk naj bi bil po njegovem značilen za pr. norme. To naj bi bila normativna dejstva (prizadevajo posameznika, dr. skupine, organizacije).

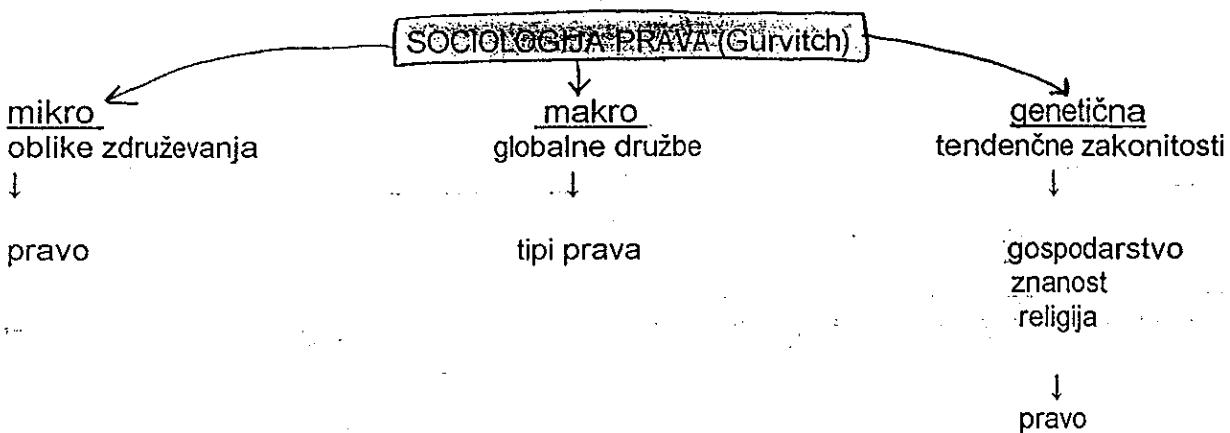
(

(

(

(

Pr. norme se od drugih vrst pr. pravil razlikujejo še po točni opredeljivosti oz. točni določenosti pravic in dolžnosti (lex certa = jasen zakon). Točna opredeljivost izvira tudi iz tega, da so pr. norme dvostranske (sestavljene iz pravic in dolžnosti, korelativnost). Značilnost pr. norm je pravičnost – Gurvitch pravi, da je pravičnost vedno relativna; ni dokončnega odgovora, kaj je pravično, neke skupne vrednote pa veljajo za splošna merila pravičnosti.

Gurvitch:

MIKRO-SOCIOLOGIJA PRAVA:

OBLIKE ZDRUŽEVANJA	PRAVO
množica »mi« skupnost somišljeniki	intuitivno imperativno pravice obveznosti pravice : obveznosti pravice obveznosti
ODNOSI Z DRUGIMI približevanje mešani oddaljevanje	»interindividualno pravo« pogodbeno pravo
STRUKTURIRANE SKUPINE lokalne, država ekonomske	prisilnost elastičnost
DRUŽBENI RAZREDI kmetje kapitalisti delavci	pravna ideologija kolektivna lastnina trgovinsko pravo - posebni instituti delovno pravo

Državo Gurvitch šteje za eno od skupnosti, ki ustvarjajo pr. red. Mikro-sociologija torej pomeni oblike združevanja, manjše od globalne družbe in njihov vpliv.

Makro-sociologija prava: v tem drugem delu Gurvitch pojasnjuje, kako tip globalne družbe vpliva in daje značilnosti – vpliv celotne, globalne družbe, kako te značilnosti determinirajo značilnosti pr. sistema.

Gurvitch obravnava razmerje med globalno družbo in tipom prava, ki ji pripada; na primer:

(

(

(

(

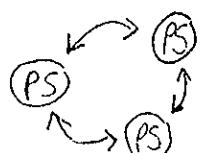
MAKRO-SOCIOLOGIJA PRAVA

GLOBALNE DRUŽBE	TIPI PRAVA
1. karizmatične teokracije	državno pravo pravo, reki svečenikov
2. patriarhalne družbe	pravo hišne skupnosti Intuitivno pravo
3. fevdalne družbe	socialno pravo cerkev, mesta, cehi, univerze
4. mesta – države	državno pravo demokratični elementi
5. nastajajoči kapitalizem	kraljevo pravo absolutnih monarhij
6. klasični kapitalizem	pr. individualizem, zakoniki
7. razviti kapitalizem	avtonomno gospodarsko pravo
8. fašistične družbe	majhen pomen prava
9. planski centralistični etatizem	majhen pomen prava
10. planski decentralizem	ravnotežje, državno-socialno pravo

Knjiga: Odlomek (Gurvitch): str. 99-129 – Gurvitcheva teorija
 Str. 235-273: odlomek Gurvitchevega teksta; fevdalna družba; vidimo način njihovega razmišljanja in pojasnjevanja.

GENETIČNA SOCIOLOGIJA PRAVA (Gurvitch):

notranji dejavniki:

PS – pravni sistem

zunanji dejavniki:

- relief, klima, demografija
- gospodarstvo
- religija
- znanost
- kolektivne psihične predstave

PRAVO

Pri gospodarstvu Marx pravi, da je gospodarstvo vedno neodvisna spremenljivka, pravo pa odvisna. Gurvitch oporeka: včasih lahko pravo vpliva na gosp. razvoj. Kolektivne psihične predstave pomenijo vpliv javnega mnenja.

SOCIALNO PRAVO (Gurvitch):

(communion); NAČELA:

- nedržavni interes
- družbena lastnina
- pluralizem
- ravnotesje (equilibre)

(

(

(

(

Socialno pravo deli na:

POPOLNO:

- pravo ekonomskih skupin
- cerkveno pravo
- mednarodno pravo

NEPOPOLNO

- sindikalno
- ustanove (šole...)
- pravo lokalnih skupnosti
(mora biti v skladu z ustavo in zakonom)

Gurvitchovo socialno pravo dokazuje, da obstaja več pravnih sistemov.

LEGITIMNOST

Zakaj moramo upoštevati zakone? Formalni kriterij: oblika, postopek. Za zakoni stoji državna oblast – država ima monopol nad fizično prisilo. Zaradi strahu pred državo (grožnja s prisilo) se držimo zakonov.

- Kar je legalno, ni nujno legitimno. Zakoni morajo biti sprejemljivi, upravičeni – legitimnost! Ne strinjamo se z vsemi zakoni, a jih moramo upoštevati zaradi prisile.
- Zakaj se nam zdi pr. red legitimen? Zakaj mu priznavamo pravico, da nam narekuje, kako bomo živelji? Smo racionalna bitja – če se nihče ne bi držal pravil, ne bi bilo reda, bila bi anarhija. To je le en kriterij.

Iščemo čim boljši pol. sistem – kaj je to; kateri so kriteriji dobrega pol. sistema? Če je dober, se mu podrejamo, ga spoštujemo, čeprav za njim morda ni prisile. Strinjamo se, da je to prav samo po sebi – prostovoljno pristajamo na to po racionalnem premisleku. Kot ljudje si jemljemo pravico, da kritično presojamo in vrednotimo pol. ter pr. sistem – problem legitimnosti, dobre družbene ureditve, zakonov.

Zakon sprejme parlament v posebnem postopku, izpoljuje določene vsebinske kriterije – ne more imeti katerekoli vsebine. Politične odločitve in pravne odločitve parlamenta: pr. odločitev parlamenta je zakon, pol. odločitev pa je npr. odločitev parlamenta, da RS pristopi k EU. Ali ima slovenski parlament in sl. Vlada pristojnost, da sprejme takoj odločitev?

Radbruch: Ko zakon določa nekaj, na kar ljudje ne morejo pristati, zakon ni legitimen in izgubi pojem prava.

- Glavni vsebinski kriterij oz. vrednostno merilo legitimnosti: pravna varnost je zakonitost, to ni dovolj. Glavni kriterij oz. merilo so človekove pravice in svoboščine!
- Minimalni kriterij ni več vprašanje legitimnosti, ampak pravnosti zakonitosti.

Legalno je v skladu z zakonom, predpisom, a mora tudi zakon izpolnjevati dol. Vsebinske kriterije; zakon je lahko nelegitim, če jih ne spoštuje. Zakon mora upoštevati tudi kriterije moralnosti, etičnosti, nravnosti. Če jih ne spoštuje v zadovoljivi meri, mu lahko odvzamemo legitimnost. Osrednji kriterij so človekove pravice in svoboščine – pr. in pol. red morata v določeni minimalni stopnji spoštovati in zagotavljati čl. pravice in svoboščine!

LUHMANN

Luhmann je predstavnik današnje sociologije prava (1972 – delo Sociologija prava)

DRUŽBENI SISTEM:

KULTURNI SISTEM (Parsons):

- ♥ vrednote
- ♥ norme → vloge
- ♥ verovanja
- ♥ ideologije

SISTEMSKA TEORIJA: Noben od teh delov družbe (oz. družbenih podsistemov) nima centralne vloge, ni bolj pomemben – med njimi obstaja enak pomen. To je razsrediščena družba; v centru nima posebne institucije oz. sistema.

Parsons: utemeljitelj sistemsko teorije, ki pravi, da nekakšen primat pripada kulturnemu sistemu.

Sistemsko teorijo sprva postavi traditev razsrediščene družbe, nato pa vendarle prizna, da so spremembe vredot tiste, ki povzročijo spremembe v drugih podsistemih. Parsons izpostavi kulturni segment družbe – sem sodijo vrednote, norme (ne le pravne, tudi druge družbene), ki določajo vloge, verovanja, ideologijo.

Sistemsko teorijo poudarja samozadostnost sistemov (=avtopoetičnost sistema) – vsak sistem je samozadosten sam zase in lahko preživi brez drugih sistemov. Za sistemsko teorijo je značilna tudi reduktionistična vloga in selektivnost sistema – iz okolice jemlje le informacije, pomembne za njegov obstoj.

FUNKCIJE DRUŽBENEGA SISTEMA (po Parsonsu in nato sistemski teoriji)

- ♥ adaptacija (Adaptation)
- ♥ doseganje ciljev (Goal)
- ♥ integracija (Integration)
- ♥ latentno vzdrževanje vzorcev (Latent pattern maintenance)

A – posamezni organizmi

G – politični sistem

I – pravni sistem

L – kulturni sistem

- prilagoditev posameznega sistema za družbene vloge
- politika kot dejavnost za doseganje ciljev
- doseganje sožitja
- kultumi sistem: preko ideologije, vrednot latentno vzdrževanje vzorcev – gre za ponotranjene vrednote, preko religije, ideologije, norm

Luhmannova uporaba sistemске teorije: Izpostavlja pomen pravno reguliranih postopkov.
Njegovo delo: Legitimnost skozi postopke.

Luhmann:

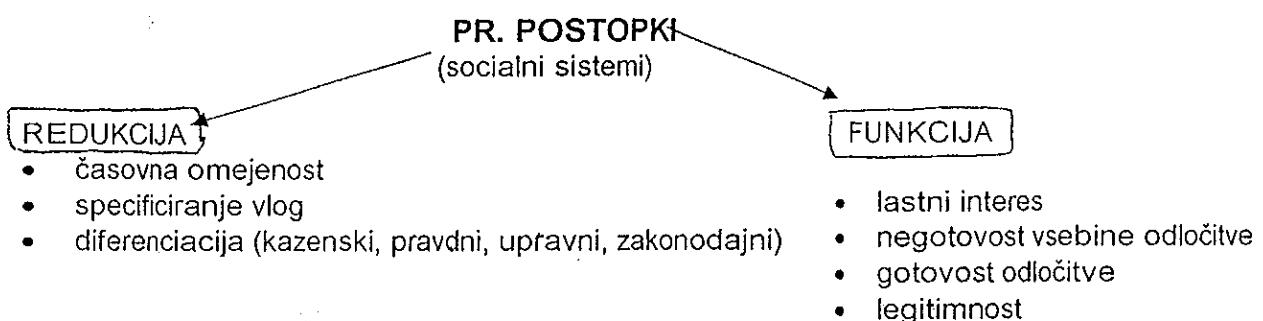
POSTOPKI	KOMPLEKSNOT	RACIONALNOST	ČAS
VOLILNI	+	-	1
ZAKONODAJNI			2
UPRAVNI	-	+	3
SODNI			4

Socialni sistem:

- selekcija
- redukcija
- stabilizacija (p. n.) – utrjuje se predvidljivost v čl. razmerju

KOMPLEKSNOT = koliko informacij iz okolice prepušča v sebe. Prvi in drugi postopek sta v večji meri odprta za informacije iz okolja kot pa tretji in četrtni (je je večja seleksijska funkcija).

Pri RACIONALNOSTI je ravno obratno (prvi in drugi sta manj razumna). ČAS – številke ponazarjajo zaporedje postopkov.

V postopek se vključujemo zaradi lastnega interesa; v postopkih gotovo pride do neke odločitve, negotova pa je vsebina te odločitve. Z našo udeležbo v postopku je zagotovljena legitimnost (= odločitev pr. in pol. sistema dosežena s tem, da ljudje sodelujejo v postopkih). Odločitev moramo sprejeti za legitimno.

Luhmann: Ni pomembno, ali je pravo resnično ali ne, pomembno je le, ali je veljavno! Nato to omili in da zravn še vrednote, ki pa morajo iti skozi postopek (štejejo se za legitimne vrednote).

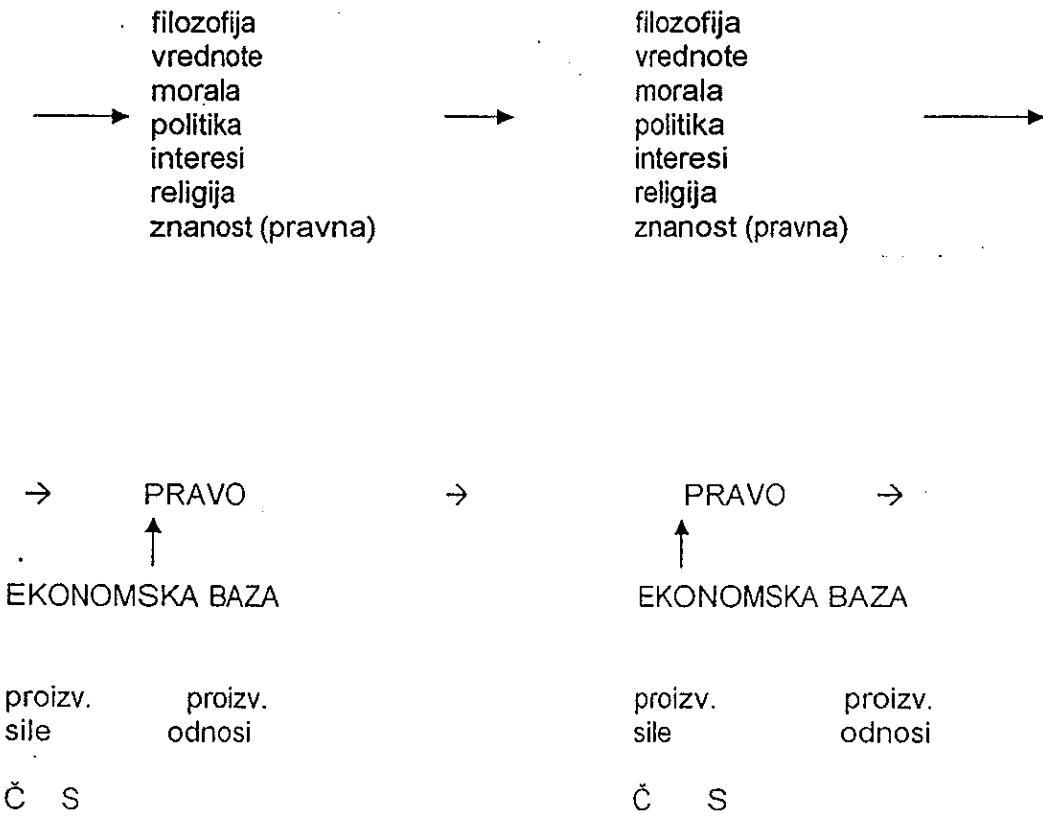
MARX: EKONOMSKI VIDIKI PRAVA:

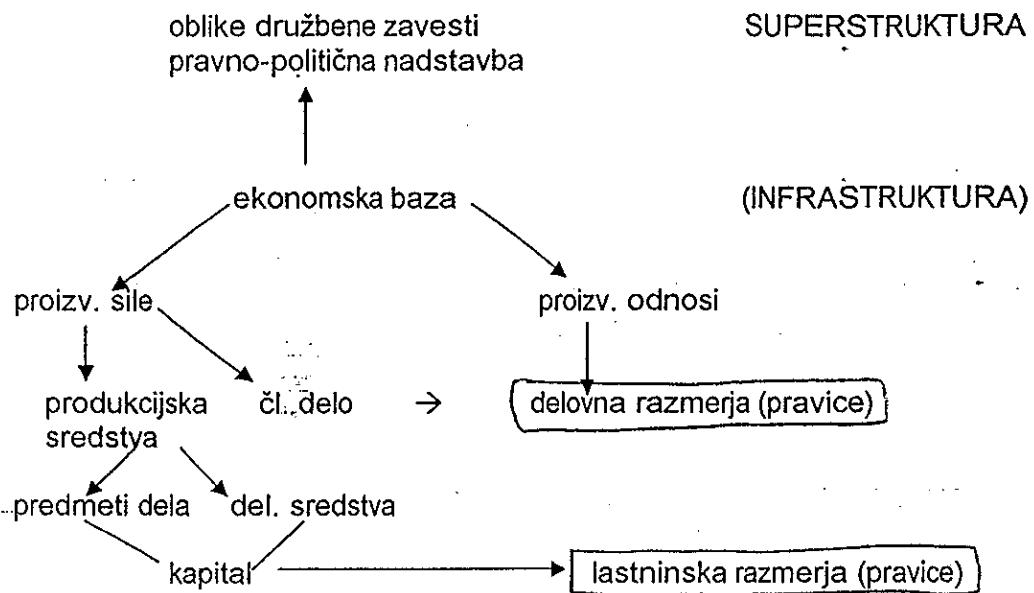
Marksistična sociologija: ekomska baza in družbena nadstavba. Funkcionalizem pa pomeni kulturno, religiozno gledanje na pravo.

Pri Marxu je izpostavljanje ekonomske baze; med različnimi deli družbe ima posebno težo gospodarstvo. Način proizvodnje materialnega življenja določa soc., pol. duh življenja naspoplo.

NE pravijo, da le ekonomska baza vpliva na pravo, ampak vplivajo tudi druga področja družbenega življenja (religija, filozofija, morala...)! Vplivov družbene nadstavbe torej ne izključujejo, a posebej ponderirajo vpliv ekonomske sfere (sfera mat. Producije – zaradi eksistenčne nuje).

Tudi pravo vpliva povratno na ekonomsko bazo (ureja statuse, pogodbe, razmerja med ljudmi, delitvena razmerja). Na samo pravo vplivajo tudi prejšnji sistemi!

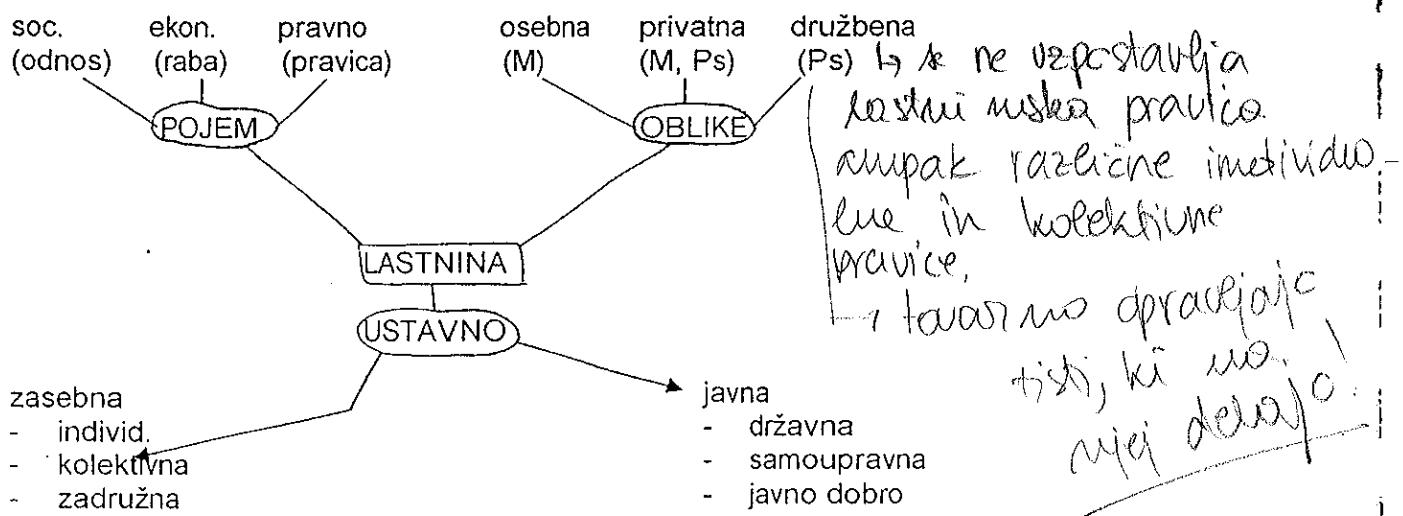

Pr. sile kažejo odnos človeka do narave, pr. odnosi pa odnos človeka do drugih ljudi (razmerja med ljudmi v proizvodnji v širšem pomenu, celoten proces reprodukcije)!

Kdo je lastnik teh sredstev? To je vprašanje lastninskih razmerij. Kdo je lastnik zemlje, predmetov dela, novega predmeta (produkta)?

Pravo ne ureja le razmerij med ljudmi, ampak tudi razmerja ljudi do stvari (vprašanje lastnine)!

- socioško je lastnina odnos med ljudmi glede na stvari; poudarja dr. razmerje, odnos (način ravnanja enega z ozirom na drugega).
- ekonomsko lastnina pomeni uporabo stvari, dejansko oblast nad stvarjo (posest)
- pravno je lastnina pravica; najmočnejša je lastninska pravica, so pa tudi druge stvarnopravne pravice

Lastninska pravica je pravica (37. člen SPZ):

- imeti stvar v posesti
  - jo uporabljati in uživati ter
  - z njo razpolagati
-
- OSEBNA lastnina: predstavlja monopol, na sredstvih osebne lastnine se ustvari lastninska pravica. To naj NE bi bila lastninska pravica na proizvodnjih sredstvih, kapitalu. Osebna lastnina je monopol, ker izključuje druge od razpolaganja.
  - Bolj spremenljiva je lastnina proizvodnjih sredstev - kot PRIVATNA ali DRUŽBENA lastnina! Gre za lastnino na kapitalu, proizvodnjih sredstvih. Razlika: privatna lastnina je monopol, družbena pa NI monopol na proizvodnjih sredstvih (na njej se ne oblikuje lastninska pravica)!!!
-
- Ustavni koncept lastnine: Ne gre za razlikovanje, ali gre za lastnino proizvodnjih sredstev ali nel Lastnina je zasebna ali javna – glede na namen, funkcijo.

Zasebna: ~~PRIJAVNA~~

- Individualna: posameznik, fizična oseba ima lastninsko pravico na stvareh
- Kolektivna: več oseb združenih v pravno osebo → lastnina D.S. → deleži mo deli vred
- Zadružna: ljudje združujejo delo in sredstva (kolhozi)

Javna:

- Državna: lastninsko pravico ima država, ministrstvo upravlja z lastnino
- Samoupravna: npr. lastninska pravica univerze – upravlja s sredstvi; samoupravna institucija (občina, univerza). Lastnina je namensko opredeljena (stoli univerze so namenjeni študentom)
- Javno dobro: naravno in grajeno javno dobro (naravn parki, ceste, obale...); tu NI možno pridobiti lastninske pravice.

→ morska obala → vsak se loči ob obali sprejetja
Mi je mogoče lastniniti

socializacija individualizacija

DELNIŠKA DRUŽBA

- koncentracija kapitala → veliko št. delnic → social. funkcija
- lastninska pravica

→ z njim deluje koncentracija kapitala → zbiranje delnic

→ delnica → LASTNIŠKI PAPIRI ki dokazujejo kolikšno

- dividenda
- upravljanje
- lastninska pravica

pravica na dobitki kapitala!

→ organi

- uprava
- skupščina
- (nadzorni svet)

Delniška družba omogoča večjo produktivnost, kot če se kapital podržavi. Lastninska pravica je tu najmanj pomembna: ko je delniška družba ustanovljena postane nov pravni subjekt –

pr. oseba. Delniška družba sama postane lastnik kapitala; last. pravica posameznih delničarjev se uveljavi le, če gre v stečaj.

→ 1x ali 2x letno se sestane

- Skupščina: to je osrednji organ, ki sprejema bistvene upravljalne sklepe. Sestavljena je iz lastnikov (zdrževanje kapitala, lastnine, ne več dela). Sestaja se nekajkrat letno. 1x, 2x letno
- Uprava: menedžerji; NE upravlja s firmo, ampak vodi. Ima poslovno funkcijo, upravno funkcijo pa ima skupščina. → VODI FIRMO
- Nadzorni svet: Ni vedno prisoten; v imenu skupščine nadzoruje upravo v vmesnem času.

NADALJEVANJE SKLOPA EKONOMSKIH DETERMINANT PRAVA

Pravno poseganje v uporabljanje gospodarstva je sedaj določeno predvsem z vidika lastninske pravice. Glavne upravljalne odločitve gredo lastnikom prod. Sredstev (imajo last. pravico na njih). Družbeni lastnini – kdor s temi sredstvi dela.

Upravljalne odločitve o investicijah itd. gredo delničarjem (delniške družbe v skupščini).

Produkt je dosežen s sodelovanjem kapitala in dela – delavci so pritegnjeni k upravljanju (to ni samoupravljanje), in sicer je to soupravljanje (=delavska participacija)! To sodelovanje delavcev pri upravljanju je regulirano – varuje položaj delavcev, varuje pr. norma na strani šibkejše strani.

2. člen zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju gosp. družb (1993) določi, v čem je soupravljanje delavcev:

- ❖ pravica do pobude in odgovora nanjo
- ❖ pravica do obveščenosti
- ❖ pravica dajanja mnenj in predlogov ter odgovorov nanje
- ❖ možnost/obveznost skupnih posvetovanj z delodajalcem
- ❖ pravica soodločanja
- ❖ pravica zadržanja odločitev delodajalca

Pomembni sta zadnji dve točki:

- ❖ najmočnejši del delavskega soupravljanja
- ❖ delodajalec mora dobiti soglasje delavcev

Pravica do soodločanja je pravica delavcev s težo! Ta pravica je zakonsko naprej definirana v 95. členu – področja soodločanja delavcev razdelimo na 3 skupine:

- področje varnosti pri delu
- področje delavskega standarda (razpolaganje in postavljanje standardev)
- področje nagajevanja delavcev (napredovanje)
menja za bolj rokovanje in novci) dejavnosti

Oblike: zbor delavcev, delavski zaupnik, svet delavcev, v organih družbe (delavski direktor)

Te pravice niso obsežne, ne posegajo v odločanje znotraj gospodarstva – temeljne odločitve gredo lastnikom prod. Sredstev!

Če naj se to uveljavlja, mora biti zagotovljeno s pr. normami. Šlo je za strukturne, revolucionarne dr. spremembe (iz družbene v privatno lastnino). Iz pol. monizma (oblast le

enega razreda), kjer je vsa oblast pripada delavskemu razredu, je prišla oblast srednjih sošev. Revolucija v ekonomskem pomenu – zamenjava lastninskih odnosov (družbena – privatna lastnina). Ta revolucionarna sprememba je spremljana z zakonodajo.

V praksi ni uporov, delavci v praksi ne odločajo o investicijah itd. (le formalno), ampak o tem odloča centralni komite – bolj odločajo o omenjenih treh področjih. Ta prehod je zato brez odpora.

IZPIT: Kakšna je pr. narava te zakonodaje (ki spreminja prod. lastninske odnose)?

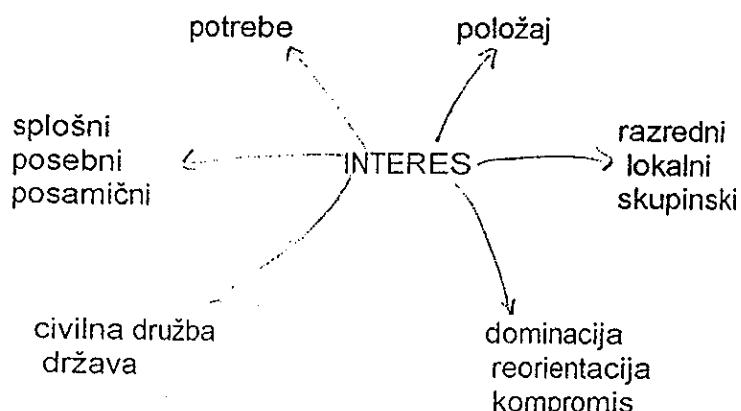
Odgovor: To so POLITIČNI zakoni; niso pravi pravni zakoni! Imamo dvoje zakonov:

1. zakon o denacionalizaciji
2. zakon o privatizaciji (dr. lastnino podjetij spremeni na različne načine v privatno, predvsem preko razdelitve delnic)

Ta dva zakona skužita pol. ciljem; revolucionarna zakonodaja. Ne zadovoljujeta pr. vrednot (enakost pred zakonom, pravičnost) – zloraba zakona za doseganje izrazito pol. ciljev!

VPRAŠANJE INTERESNE PODSTATI PRAVA

Pol. zakoni so bolj v interesu enega dela preb., drugi drugega dela preb., nekateri pa v interesu vseh, dr. večine, v splošnem dr. interesu.

institucionalizacija → PRAVNI SISTEM → PRAVICA

- splošni interes
- interes vladajočih
- interes podrejenih

Interes = odraz potreb in položaja. Posamični interes je odraz potreb in položaja posameznika, posebni interes je odraz potreb in položaja skupin, splošni interes pa globalne družbe v svetu.

Različni interesi – pluralizem interesov; prehajajo v pr. sistem, kjer se institucionalizirajo v obliki pravic (jhering: pravica = pravno zavarovan interes).

Ločimo:

- splošni dr. interes – interes dr. večine
- interesi razredov:
  - dolgoročni interes vladajočega razreda
  - kratkoročni interes podrejenih

Reorientacija = določeni interesi se zamenjajo z drugimi.

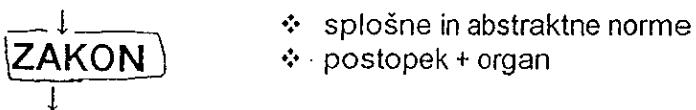
Trend razvoja: vse večji del zakonodaje je v splošnem družbenem interesu!

Interes vladajočega razreda:

- a.) *solidarizem*: poudarja eno plat – pravo je odraz splošnih družbenih interesov; to vodi v funkcionalizem (pravo je le posledica oz. je pogojeno le s splošnimi dr. interesi)
- b.) *marksizem*: pravo je le volja vladajočega razreda

- ❖ Jhering: realistična pr. šola – pravo kot institucionalizacija interesov zmagovalnih soc. sil (dela: Boj za pravo, Cilj prava) – soc. darvinizem; ljudje se na to navadijo, jemljejo kot splošne interese
- ❖ Heck: interesna jurisprudanca; odločiti v prid tistemu interesu, ki je institucionaliziran

Interesi

- ❖ splošne in abstraktne norme
- ❖ postopek + organ

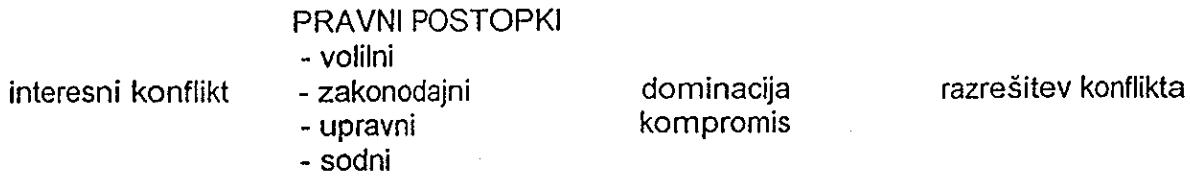
Kodifikacija

- ❖ predkapitalistične formacije
- ❖ kapitalizem
- ❖ socializem
- ❖ postindustrijska (postmoderna)

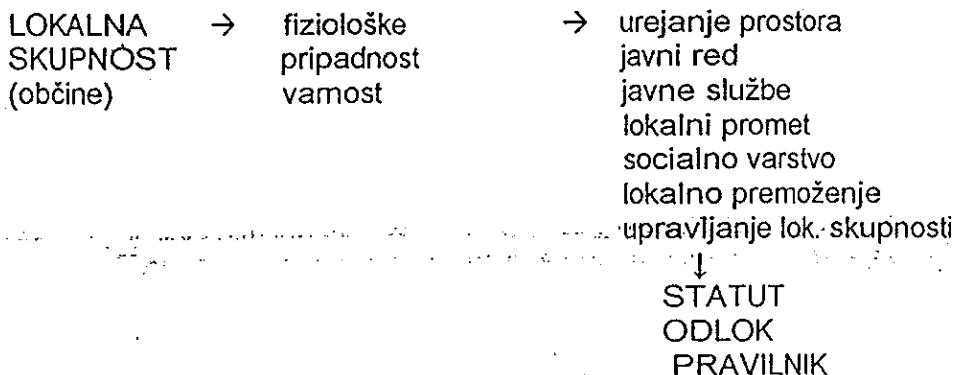
- ❖ institucionalizacija (!)
- ❖ inovacija

- ❖ Zakonodaja se razmahne v kapitalizmu – ZAKON postane osrednji pr. vir, ker:
  - zakonske norme poenotijo pravo (unifikacija prava)
  - zakon je mogoče opravičevati z njegovo demokratično osnovo (izvor oblasti v ljudstvu)
- ❖ to dvoje zakon vleče naprej v socializem: do zakonov se spoštljivo obnašajo (dekreti namesto zakonov)
- ❖ postindustrijska družba: ohranili bi osrednjo vlogo zakona, da bi se omejil na osnovne dr. odnose in bi se povečala njegova strokovnost

Prvi dve alineji lahko povzročita konflikt, drugi dve pa sta za razreševanje konfliktov (zlasti skozi procesne norme). Postopkovni del pr. sistema je namenjen razreševanju int. Konfliktov!

Fiz. Prostor → potrebe → interesi → pravo

Stvar občin je urejanje prostora (tipične lokalne skupnosti).

IZPIT: Zakaj je potrebno urejanje teh odnosov v lokalnih skupnostih?

O: Ker gre za tako pomembne, eksistenčno pomembne dr. odnose!

LOBIRANJE

Metode delimo na:

Dovoljene:

- časopisi
- RTV
- peticije
- tribune
- predlogi
- udeležba na sejah telesa parlamenta
- informiranje poslancev
- demonstracije

Nedovoljene:

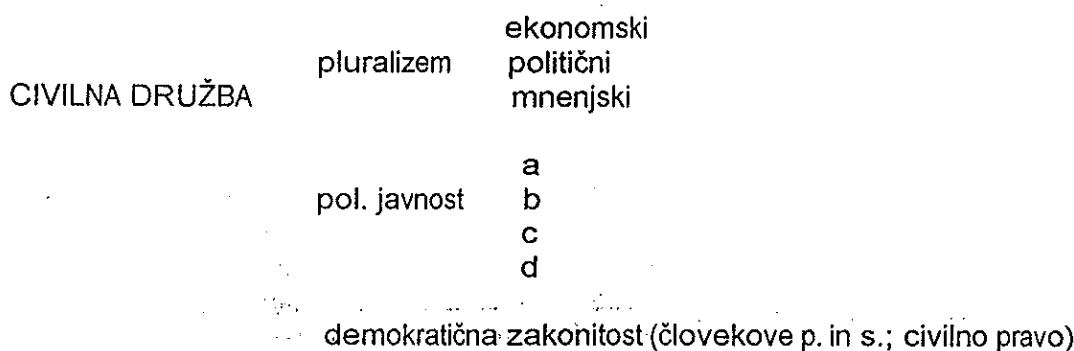
- podkupovanje
- korupcija
- grožnje
- izkrivljvanje informacij

Organizirano lobiranje je le v ZDA, Kanadi in Avstraliji. Lobist = kdor se poklicno ukvarja z lobiranjem.

3. del: POJMI

CIVILNA DRUŽBA: ta pojem ima zelo različne pomene:

- ❖ negativno pojmovanje: vse področje dr. odnosov, kjer NI prisotna država
- ❖ pozitivno pojmovanje: različni pojmi

- ❖ politični pluralizem pomeni možnost svobode združevati se v organizacije na pol. osnovi
- ❖ mnenjski pluralizem je glede politike, glede nadzorov, stališč, pogledov...

Po Millsu:

- a.) ustvarjalci + porabniki mnenja
- b.) odgovor na stališce
- c.) organizirana akcija
- d.) odsotnost državne kontrole

IZPIT: Kdaj imamo razvito politično javnost?

O: Ko obstaja neko ravnotežje med številom tistih, ki mnenje ustvarjajo in ki mnenje sprejemajo, ko je možno dati odgovor na stališče drugega, možnost akcije za uveljavitev neke misli, ideje..., in ko ni državne kontrole.

Ko pa te politične javnosti NI, govorimo o množični družbi, nezainteresirani, pasivni – mnenje ustvarjajo le eni, drugi ga sprejemajo, ni možnosti odgovora, akcije, država kontrolira javno mnenje, medije!

- ❖ Civilno pravo = pravo, ki obstaja mimo države, pred državo – zasebno pravo (nasprotje pa je javno pravo; 1 od subjektov je država). Civilno pravo je del civilne družbe.

CIVILNA DRUŽBA : POL. DRŽAVA

potrebe interes

Hegel	gospodarstvo razredi korporacije ustanove	državni organi

Po Heglu je CIVILNA DRUŽBA sistem potreb; sfera civilne družbe je sfera gospodarstva, razredov, korporacij, ustanov, v pol. državi pa nastopajo drž. organi. V civilni družbi nastopaš kot abstraktni državljan (ne glede na spol, starost, poklic...) – enake pravice. Uporablja se enako merilo za neenake ljudi.

SOCIALNA DRŽAVA = država, ki posega v sfero civilne družbe, pri čemer ta civilna družba pogosto hoče, zahteva. Socialna država posega v sfero gospodarstva, družbenih dejavnosti, NI liberalna, se ne omejuje na varstvo svobode in lastnine, ampak posega v civilno družbo. Začne se z Bismarchom (pruski kancler), ki začne uvajati obvezno soc. zavarovanje.

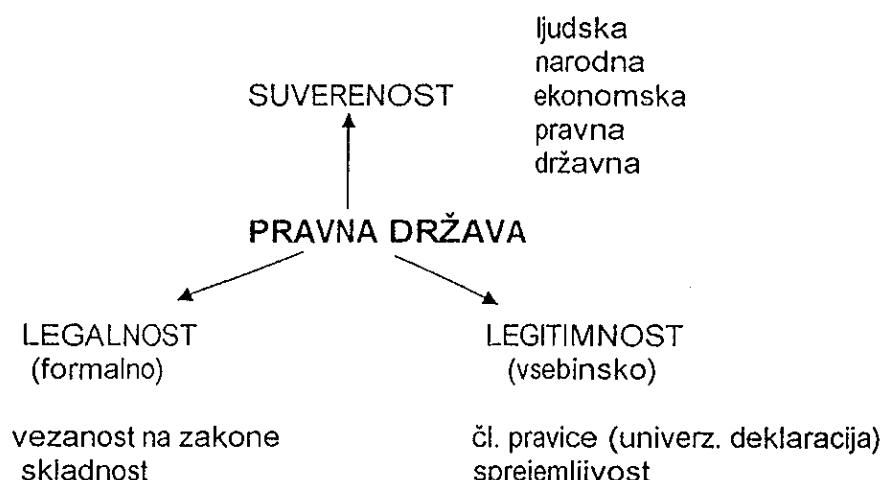
Pomen pravnih norm pri tem: v te sfere država posega s pr. normami!

LIBERALNA	država	SOCIALNA
MNZ		M za gospodarstvo
MZZ		M za kmetijstvo
MO		M za delo, družbo, soc.
MS		M za šolstvo, znanost, šport
Mfin		M za kulturo
(državotvorna ministrstva)		M za zdravstvo
		M ...

Civilno družbo pogosto idealiziramo; to kritizira John Keane.

PRAVNA DRŽAVA = povezuje se jo s socialno državo, a ni nujno (Hitlerjeva Nemčija je bila zelo socialna država). V Nemčiji pravna država postane kot državna organizacija, kjer so državni organi vezani na zakone = formalna plat države. Vsebina predpisov, na katere je vezana pravna država, mora izhajati iz človekovih pravic in svoboščin!

POLICIJSKA DRŽAVA: ukrepanje državnih uradnikov temelji na njihovi presoji; ni treba utemeljevati z zakonom.

Deklaracija – NE zavezuje pravno, le moralno, politično!

POLITIKA	PRAVO
deklaracija (UDČP – 1948)	pogodba, pakt
resolucija program pol. strank	zakon uredba

IZPIT: Kako pol. akti (deklaracije) vplivajo na zakonodajo, pr. akte?

O: Vsebinski, dejanski vpliv je zelo velik, formalno pa akti NISO zavezujajočil Gre za posreden in vsebinski vpliv, ne pa neposreden!

IZPIT: Kaj je bistvo pravne države?

O: Vsebinski vidik legalnosti; pravna država v svoji zakonodaji in praksi spoštuje človekove pravice in svoboščine.

V zvezi s pravno državo govorimo o SUVERENOSTI:

- ❖ Državna: država je notranje gledano najvišja, najmočnejša, enotna drž. organizacija, navzven pa je neodvisna od drugih držav.
- ❖ Pravna: vladavina prava; v državi vladajo zakoni in ne ljudje = vrhovnost pr. aktov (anglosaksonski sistem)
- ❖ Ekonomsko: gospodarska samostojnost, samozadostnost
- ❖ Ljudska: izrazito dr. pojem; vsa oblast izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu; ideja buržoazne dobe, po fevdalizmu (vsa oblast od Boga)
- ❖ Narodna: dr. pojem; izhaja iz naroda (pojav civilne družbe), ta suverenost se v pravu prevede v pravico naroda do samoodločbe (=samostojno odločanje o pol statusu). Narod nastane, ko se razvije narodna zavest, povezanost, kultura, zgodovina, vera... Če ta narod dobí še svojo državo, postane nacija!

IZPIT: suverenosti!

O: Suverenost nastane v sferi ideologije, v sferi civilne družbe, nato pa se prevede v pravno sfero kot PRAVICA ljudstva, da nadzira oblast (ljudska suverenost) oz. pravica naroda do samoodločbe. Prelevi se v pravno sfero preko pravnih institucij.

PRAVNA INSTITUCIJA:

Iz obče sociologije poznamo definicijo institucije:

- INSTITUCIJA = celota odnosov, vlog in norm, relativno trajna, družbeno pripoznana in varovana, znotraj katerih ljudje na družbeno pripoznan način zadovoljujejo dol. Potrebe.

V pravni sferi pa je:

- PRAVNA INSTITUCIJA = celota odnosov, vlog in norm, relat. trajna, dr. pripoznana in varovana, znotraj katerih sprejemamo pr. norme oz. nastajajo pr. norme in znotraj katerih se izvaja kontrola izvrševanja pr. norm! Zadovoljujemo potrebe po pravu znotraj pr. institucij.

Glavne pr. institucije: zakonodajni in sodni organi; sociologija prava gleda njihovo pr. delovanje.

Pravne institucije so tudi druge organizacije, ki sprejemajo pr. norme: univerza sprejema statut, delniška družba...

PRAVNA INSTITUCIJA	odnosi vloge norme pripoznanost varovanost trajnost
nastajanje pr. norm	kontrola izvrševanja pr. norm

Pravne institucije so torej državni organi – ti opravljajo funkcije pr. institucij, za pr. institucije lahko štejemo:

- sodišča: spori; to so le pr. institucije
- zakonodajni in izvršilni organi: so tudi pol. institucije

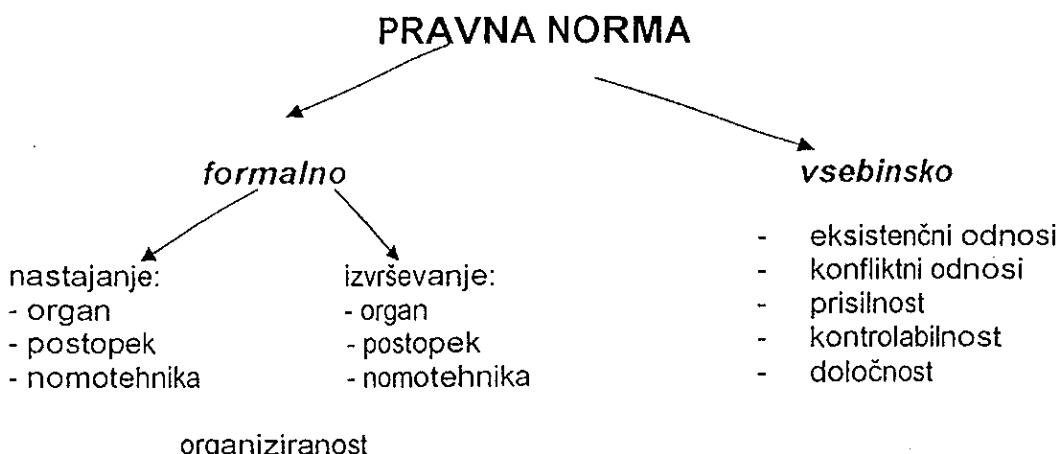
S funkcijo pr. institucij se pojavljajo tudi druge organizacije in skupnosti, ki sprejemajo pr. norme: npr. univerza, delniška družba.

IZPIT: Dnevni red skupščine delniške družbe; v kateri točki se kaže, da organizacija te civilne družbe nastopa s funkcijo pr. institucije?

O: Točka, v kateri je sprejemanje statuta, odlok, kolektivna pogodba ipd.

Ob svoji dejavnosti take organizacije ustvarjajo pr. norme!

Tipično za pr. institucije je sprejemanje zakonov v parlamentu in sprejemanje sodb na sodiščih. Pomembna je tudi kontrola nad izvajanjem pr. norm (policija)

IZPIT: Po čem se pr. norme razlikujejo od drugih vrst pr. pravil?

O: To razlikovanje lahko gledamo s formalnega in vsebinskega vidika. Po formalni plati je nastajanje pr. norm ORGANIZIRANO (Durkheim poudarja organizirano sankcijo). Razlikujejo se tudi po tem, da se pri pr. normi določen organ, ki jo sprejme, postopek, po katerem se pr. norma sprejme, normotehnična pravila, po katerih se sprejme.

ZAKON:

- organ: nacionalni parlament; pri nas DZ
- postopek: zakonodajni
- v ustavi in poslovniku DZ
- sestavine: kako mora zakon izgledati (naslov, struktura)

Na strani izvrševanja je določen organ, zadolžen za nadzor ali izrek sankcije; postopki, po katerih se izreče sankcija. Organiziranosti pri drugih dr. pravilih NI!!

Vsebinsko: Pr. norme so postavljene tam, kjer gre za eksistenčne odnose, interesno konfliktne odnose. Z njimi se ukvarjajo tudi odnosi, v katere je mogoče ljudi prisiliti, značilna je kontrolabilnost (ljudi kontrolirajo) in odnosi, kjer je potrebna točna določnost.

Pr. norme morajo urejati odnose med ljudmi, NE pa do naravel Vnašajo neko predvidljivost, varnost. Dobro opravljajo dr. funkcijo, če z njimi ne pretiravamo – sicer govorimo o PR.

VOLUNTARIZMU = s pr. normami urejamo tudi odnose, ki jih ne bi bilo treba oz. niso primerni za pr. urejanje.

Nasprotje so **PRAVNE PRAZNINE** = področja, ki bi morala biti pr. urejena, a NISO. Zapolnjujemo jih s pravno ali zakonsko analogijo, le v kazenskem pravu analogija NI dopustna.

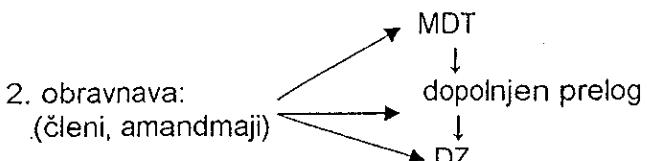
ZAKONODAJNI PROCES V PARLAMENTU:

Evropski kontinentalni sistem: najpomembnejši osrednji formalni pr. vir je ZAKON. Zato skušajo v zakonodajni postopek prenesti čim več interesov, ki naj pridejo v zakon:

INTERESI → ZAKONODAJNI POSTOPEK → ZAKON

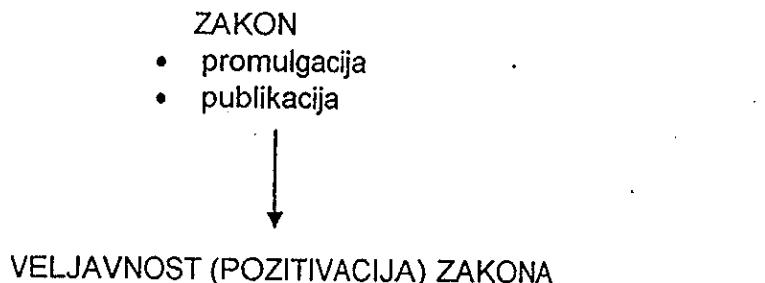
PREDLOGA ZAKONA (vlada, poslanci, DS, 50.000 volilivec)

1. obravnava - seznanitev

3. obravnava → DZ

- celota
- glasovanje (za, proti)

Predlog zakona mora imeti uvod, besedilo členov in obrazložitev.

- **Uvod:** navedeni razlogi, zakaj je treba to urediti z zakonom, temeljni cilji, kako je predlagana ureditev v skladu z EU...
- **Besedilo členov:** določimo pr. norme, ki določijo pravice in obveznosti v strogem pravnškem jeziku
- **Obrazložitev:** bolj poljudno razloži

Predlog zakona gre skozi 3 obravnave (=branja) – o normah se čim bolj vsestransko, poglobljeno razpravlja in jih strokovno ter zavestno sprejme.

1. obravnava: Poslanci predlog zakona preberejo (doma); NE sestane se MDT (=matično delovno telo parlamenta, odbor)!

2. obravnava: Najprej poteka v MDT – odbor, ki obravnava, se se določi glede na vsebino. Poslanci obravnavajo člen za členom. Dodajanje, spremembe členov k zakonu – amandmanje je treba predlagati 5 dni pred sejo (vlada, poslanci, predlagatelj zakona; slednji NE na svoj tekst, ampak le k amandmajem drugih!).

2. obravnava poteka takole: člen za členom, razprava, glasovanje. Iz tega pride dopolnjen prelog zakona, ki gre na plenarno zasedanje DZ. Razpravlja se le o členih, h katerih so bili dani amandmaji v MDT, ostali pa so že narejeni! Spet je princip: člen za členom, razprava, glasovanje.

3. obravnava: Razpravlja se o zakonu kot celoti, ne več člen za členom. Zakon je sprejet, če je število glasov ZA večje od števila glasov PROTI, vzdržani glasovi pa ne štejejo (= večina poslancev mora biti navzoča – KVORUM je 46, odloča večina opredeljenih).

Promulgacija = razglasitev; opravi jo predsednik države z ukazom (po vzorcu kraljeve oblasti)

Publikacija = objava zakona; zakon začne veljati 15. dan po objavi v UL (vacatio legis = 14 dni)

Oboje je potrebno za veljavnost zakona!

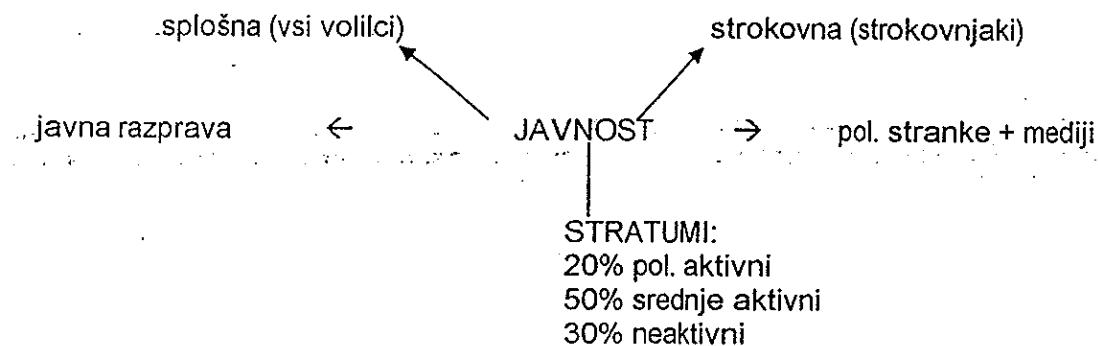
Nujni (hitri) in skrajšani postopek se opravlja enako.

IZPIT: Kdo ima monopol pri predlaganju zakona v sodobnih sistemih?
O: Vlada oziroma izvršilna oblast.

ZAKONI – PREDLAGATELJI (1997-2000)

	predlagani	sprejeti
vlada	586	570
poslanci	232	59
državni svet	10	2

V zakonodajni postopek se vključuje tudi javnost: zakonodajni postopek je javen. Pol. stranke organizirajo javno razpravo: na javnost imajo vpliv pol. stranke in mediji!

Funkcije razprave:

- informiranje
- legitimizacija
- spreminjanje (interesi)

Pol. aktivni = redno razpravljajo o skupnih zadevah države

Srednje aktivni = vključujejo se le, ko je prizadet njihov interes

Neaktivni = se ne udeležujejo, vseeno jim je

Javna razprava NI posebej določena v našem zakonodajnem postopku, ampak se dejansko odvija!

DELOVANJE PRAVNIH INSTITUCIJ:

Pravna institucija NI isto kot pravni institut!

PRAVNI INSTITUT = celota norm, ki urejajo neko zaokroženo področje pr. odnosov (npr. lastnina, pogodba)

PRAVNA INSTITUCIJA = celota vlog, odnosov in norm, relat. Trajna, dr. pripoznana in varovana, znotraj katere nastaja in se izvršuje pravo – se sprejemajo pr. norme in se izvaja kontrola nad njihovim izvrševanjem. Kriminalna združba NI dr. institucija, ker NI dr. pripoznana in varovana!

Znotraj družbenih institucij nastopajo na nivoju posebnega OŠ, srednja šola, visoka šola..., na nivoju posamičnega pa OŠ Mirana Jarca, Gimnazija Bežigrad... To je pojavna oblika dr.

institucije šola na konkretnem nivoju. Posamično je torej pojavna oblika občega kot manifestacija nivoja posebnega na nivo posamičnega.

Izvrševanje pr. norm: nastopajo UPRAVNI IN SODNI organi, ne pa parlament! Rečemo, da je pr. norma izvršena šele, ko se nekdo v fizičnem svetu ravna tako, kot norma zahteva.

IZPIT: Kako poteka končno izvrševanje pr. norm/ Kdaj je pr. norma izvršena?

O: Z materialnimi akti pr. subjektov = ljudje se v fizičnem svetu vedejo in ravnajo v skladu s pr. normami (= kot od njih zahteva pr. norma). Ravnajo se po dispoziciji ali po sankciji pr. norme.

Družbena anomija = brezzakonje; v zakonu je nekaj zapisano, pr. subjekti v realnem življenju se pa NE ravnajo niti po dispoziciji niti po sankciji pr. norme – razvrednotenje pr. norm, anomos!

IZPIT: Kdaj je op. Sistem še učinkovit (efektiven) in kdaj neha biti?

O: Dogovor pravi: če se več kot ½ norm v pr. sistemu izvršuje (=spreminja v mat. Akte pr. subjektov). Law in books proti law in life: končno izvrševanje pr. norm, ko se pravo iz miselnega sveta preseli v fiz. Svet, kjer imajo upravni organi funkcijo v procesu izvrševanja pr. norm (nadzirajo izvrševanje zakonov, zmanjšujejo abstraktnost in splošnost pr. aktov tako, da jih spremenijo v posamične in konkretnе preko upravnih postopkov).

FUNKCIJE DRŽAVNE UPRAVE:

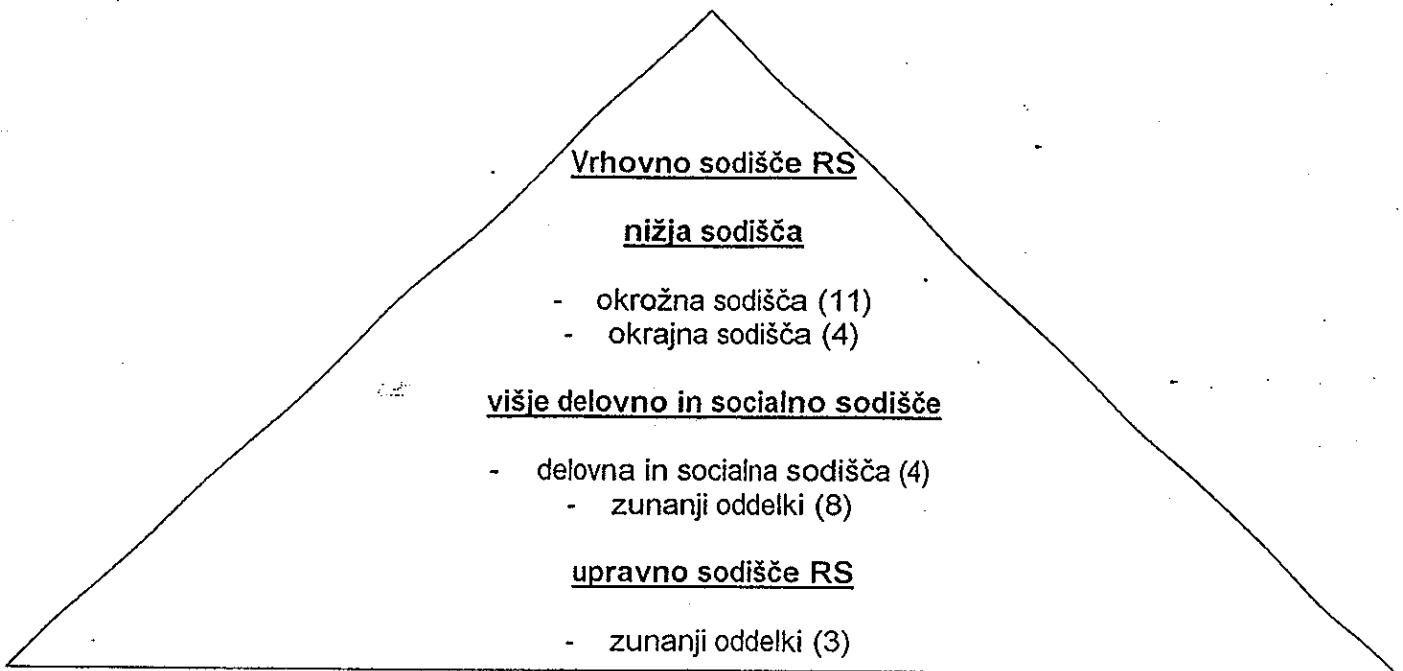
1. **eksekutivna** = izvršilna: ljudje se ravnajo v skladu z dispozicijo ali sankcijo
2. **kurativna**: organiziranje javnih služb (šolstvo, zdravstvo, komunala – socialna država); država to dela sama ali ustanovi javna podjetja
3. **servisna**: drž. uprava dela za druge državne organe – vodi razl. evidence, pripravlja osnutke za predloge zakonov

Eksekutivna funkcija je najbolj klasična. Državna uprava »izvršuje zakone«: v resnici zakone izvršujejo pr. subjekti!

Funkcije sodstva:

- ❖ interesi:
  - splošni (institucionalizirani v pr. sistemu – v zakonodaji in judikaturi)
  - posamični (interesi posameznika)
- ❖ reševanje konfliktov: osnovna dr. funkcija!
- ❖ legitimacija: Luhmann poudarja, da tudi sodni postopki legitimizirajo pol. in pr. sistem
- ❖ homeostatični mehanizmi: dr. rezultat, dr. institucija sodstva, ki pomaga vzdrževati nek dr. sistem; omogoča dopustne spremembe znotraj sistema

Sodstvo mora upoštevati oboje interese, splošne in posamične.

- nižja sodišča so drugostopenjska – apelacijska , rešujejo pritožbe zoper odločbe prvostopenjskih
- okrožna – za bolj zapletene spore, večji zneski
- okrajna – manjši, denarna kazenska in zaporna kazenska do 3h let
- višje delovno in socialno – spori na področju delovnih razmerij in soc. zavarovanje
- upravno – odloča o upravnem sporu zoper upravne odločbe; tožba pred upravnim sodiščem po upravnem sporu. Pritožba zoper odločitev upravnega sodišča pa gre na vrhovno sodišče!

SODNIKI:

Ločimo sistemizirana in dejansko zasedena mesta!

IZPIT: Koliko je sistemiziranih sodniških mest v Sloveniji?

O: Okoli 800 (816) na rednih in specializiranih sodniščih!

Zasednih mest pa je 745. Imamo 1 sodnika na 2500 preb.!

Sodstvo v RS:

- ❖ 1 sodnik na 2500 preb. – pri nas je veliko sodnikov (države EU: 1 sodnik/3000-12000 preb.)
- ❖ sistemizirana sodniška mesta – 816 (l. 2000)
- ❖ rešene zadeve v l. 2000: 558.000
- ❖ zaostanki: 93.000 + 3000

IZPIT: Koliko je vsako leto sodnih zadev in koliko zaostankov?

Sodnih zadev je letno 500.000, zaostankov pa tudi 500.000.

AVTONOMIJA SODSTVA

PARLAMENT ← ustavnost zakonov

zakoni, volitve
proračun

SODIŠČE

VLADA ← upravni spor

Zakone sprejema parlament, izvaja volitve, določa proračun. Sodišče je odvisno od parlamenta in obratno (od ustavnega sodišča – ta razvéljavlja zakone, ki jih parlament sprejme – ustavnost zakonov).

Upravno sodstvo lahko odpravi odločbo ministrstva (upravni spor).

To je sistem zavor in ravnovesij!

- ❖ načelo neodvisnosti sodstva: sodnik odloča prosto, toda: odvisno od drugih državnih organov, vpeto v družbo, odvisno od širše družbe, morale, pol. in kulture, javnega mnenja, razslojenosti.
- ❖ morala
- ❖ pol. in pr. kultura
- ❖ javno mnenje (mediji)
- ❖ razslojenost (premoženska moč..)

POROTA – PRISEDNIKI

neodvisnost, selekcija, redukcija

1. st.
SODSTVO
2. st.

legislativa – judikatura – doktrina

- trajni mandat
- imuniteta

- ❖ anglosaksonski sistem: porota odloča le o dejanskih vprašanjih, nato pa se ti laiki umaknejo in sodnik odloča sam
- ❖ kontinentalni sistem: prisedniki = laiki soodločajo od začetka do konca sodnega procesa o dejanskih in pr. vprašanjih ter sodelujejo s sodnikom (pri nas le na okrožnih sodiščih)

IZPIT: Kakšna je razlika med klasično poroto in prisedniškim sistemom?

O: Porotniki so udeleženi le pri dejanskih vprašanjih, prisedniki pa sodelujejo enakopravno s poklicnim sodnikom v pravnih in dejanskih vprašanjih.

Sodstvo naj bi delovalo neodvisno od drugih državnih organov in javnosti, kar naj bi dosegal s selekcijo in redukcijo.

Selekcija: Luhmann: sodni sistem prepušča le tista dejstva, okoliščine, ki so pr. relevantni (le pravna dejstva = na njih pr. veže neko posledico)

Redukcija dr. vlog (npr. toženec, sodnik, priče...): le v teh vlogah naj nastopajo pred sodiščem, ne kot oče, brat...

Vgraditev v 1. in 2. st. sodstvo: možnost pritožiti se na odločitev sodišča.

Sodstvo upošteva legislativo, deluje na osnovi prejšnje sodne prakse (judikature) in doktrine (teorija). Sodniki imajo trajni mandat in imuniteto. Torej je sodnik le enkrat izvoljen v sodniško funkcijo in ima mandat do upokojitve.

Poklicna vloga sodnika: konča PF, 2 leti pripravnštva, državnopravniški izpit, 4 leta prakse, nato kandidira za prosto sodniško mesto okrajnega sodišča. Usposabljanje za sodnika traja vsaj 10 let!

DEMOKRATIZACIJA OZ. PODRUŽBLJANJE PRAVA:

1. informiranost
2. udeležba pri sprejemanju splošnih pr. aktov
3. udeležba pri nadzorovanju
4. splošni interesi (avtonomnost)
5. ustrezni obseg pr. normiranja

- ❖ večja stopnja informiranosti kaže večjo stopnjo demokratizacije prava
- ❖ čim več ljudi sodeluje pri sprejemanju splošnih pr. aktov, tem bolj so podružbljeni
- ❖ vključenost ljudi v nadzorne mehanizme (vpliv civilne družbe na upravo, nadzor preko načel javnosti, vpliv javnega mnenja preko sredstev množičnega obveščanja)
- ❖ alsi so v splošnih pr. aktih zajeti resnični splošni dr. interesi; kadar so zajeti, ljudje jemljejo pr. norme za avtonomno pravo (svoje), če pa niso, je to heteronomno pravo (ne zajema interesov pr. adresatov)
- ❖ obseg mora biti ravno pravšnji; pogosto je prenormiranost – seznanjenost ljudi z normami - slaba, preveč norm je!!!

Načelo: Ignorantia iuris nocet!

INFORMIRANOST:

Empirične raziskave kažejo, da le ¼ ljudi odgovarja pritrilno na vprašanje: Ali bolje poznate kakšen zakon? Pri vprašanju: Kje ste ga spoznali? Prednjačijo časopisi, del. mesto, Uradni list.

IZPIT: Kolikšen je vakacijski rok? Kakšen je njegov namen?

O: 14 dni! Zakon začne veljati 15. dan. Namen: adresati in drž. organi se z novimi predpisi spoznajo.

Zakaj imamo fikcijo, da ljudje norme svoje države poznajo?

To je utemeljeno s 3 razlogi:

1. Objavljanje – država daje ljudem možnost seznaniti se s predpisil
2. Večina pr. norm se pokriva z moralnimi: izhaja se iz normativne skladnosti v družbi (pravo je zgolj minimum morale). IZJEMA je v kazenskem pravu: pravna zmota (ni kazensko odgovoren storilec, ki NI vedel, da je dejanje prepovedano).
3. Sistem ne bi mogel funkcionirati, če bi mogel tožilec dokazovati obtoženemu, da je poznal predpis – obračno: kot izjema lahko dokazuje, da ga NI poznal.

Državna nepokorščina = zavestna kršitev pr. norme; ravnanje po moralni/religiozni normi. Zavestno pristajaš na sankcijo, ki te doleti.

Konform = zvesto slediš predpisom, ravnaš se po normi, čeprav se ti zdi nespametna, nepravična. Delež konformnih državljanov pada od 2/3 (80. leta) na 1/3.

Udeležba pri sprejemanju splošnih pr. aktov

Število ljudi, ki sodelujejo pri sprejemanju pr. norm: več ljudi, bolj so norme podružljene! Referendumsko sprejemanje zakonov!

3 PRIMERI podružljjanja prava v učbeniku:

1. Gurvitch: socialno pravo (Pravo in družba: tekst o soc. pravu)
2. Poskus splošnoljudskega prava, kot se razvija v nekdanji Sovjetski zvezi – po 1977 (sovjetska ustava) se preneha poudarjati, da je pravo SZ proletarsko, ampak je SZ splošnoljudska država. Nastane splošno ljudsko pravo. SZ ni več diktatura proletariata!
3. Naš koncept samoupravnega prava: norme, ki jih sprejemajo ljudje v občinah, v okrajnih skupnostih, norme, ki se oblikujejo na višjem nivoju v obliki samoupravnih sporazumov in dr. dogоворov. Pri nas ostane še naprej samoupravno pravo (lokalne skupnosti, statuti del. družb).

Nastajanje zakonodaje: razkorak med normativnim in stvarnim – pr. norme se pogosto oddaljujejo od realnosti življenja. Razlogi za ta razkorak:

NORMATIVNO : STVARNO

- narava odnosov (pr. voluntarizem): Pr. voluntarizem = pravna samovolja (pr. idealizem), ki izhaja iz politike. Politiki hočejo urejati s pr. normami. To je poseganje v odnose, ki po svoji naravi NISO primeni za to urejanje.
- objektivna stvarnost: upoštevati moramo objekt. Možnosti, materialno podlago in razmere na političnem in kulturnem področju
- pr. zavest (kultura)
- spreminjanje predpisov: če je prepogosto, je večji razkorak
- obseg predpisov: kjer je obilica zakonov, je največ krivic, preveč predpisov. Določanje kaznjivih dejanj z zakonom je dovoljeno le, če ni mogoče drugače.
- delovanje nadzornih organov: nadzirajo, ali se zakon izvaja ali ne, če ne nadzirajo, je to neučinkovit pr. sistem

DETERMINANTE PR. SISTEMA: ekonomske – politične – kulturne:

PRAVNI SISTEM   socialna kontrola
                          socialna inovacija

pr. volontarizem   panjuridizacija
(-)   (+)
• gostota odnosov
• interes
• delitev dela
• organiziranost
• socialna država

vrednote – norme – organizacija – vloge

- soc. kontrola: dr. nadzor, pravo je tu neuspešno
- soc. inovacija: vzpostavljanje novih odnosov; na nov način se vedejo in ravnajo, pravo je manj uspešno

Pravni volontarizem je negativen dr. pojav, panjuridizacija pa pozitiven!

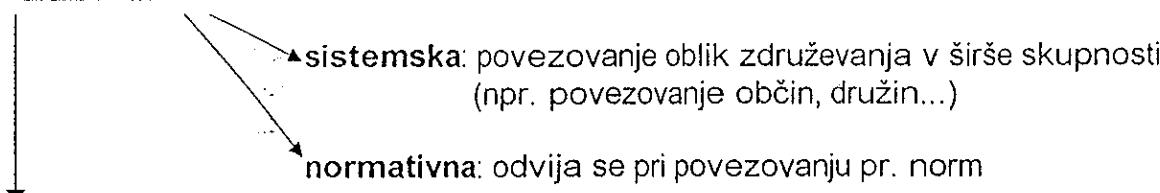
PANJURIDIZACIJA = vedno več odnosov je urejenih s pr. normami zaradi gostote odnosov, interesov, delitve dela, organiziranosti in soc. države

Če imamo 5 glavnih kriterijev demokratizacije prava in naravo odnosov, gre za objektivno nujno širjenje pr. normiranja.

IZPIT: Razlika med pr. volontarizmom in panjuridizacijo!

O: Pr. volontarizem je negativen pojav, pre za pretiravanje s pr. normami, poseganje v odnose, ki NISO primerni za pr. normiranje oz. jih ni treba tako urediti. Pri panjuridizaciji se utemeljeno povečuje obseg pr. norm oz. obseg odnosov, ki so pr. normirani.

INTEGRACIJA → socialna: povezovanje posameznikov, socializacija

glede na različna področja:

- ekonomska
- politična
- kulturna

Globalna družba – POENOTENJE PRAVA

unifikacija
(uredbe)

harmonizacija
(direktive)

Vse večje globalne družbe vodijo v poenotenje prava. Globalne družbe so vse širše: gorda, rod, pleme, plemenska zveza, ljudstva, narodi, države, drž. skupnosti.

- z uredbami se pravo unificira = velja ena norma za vse države članice EU
- drug način poenotenja pa je harmonizacija preko direktiv = v njih se določi le, kar je na nekem področju skupno, vse ostalo pa lahko članice uredijo po svoje. Vsaka članica ima torej svoj zakon, a so si podobni.